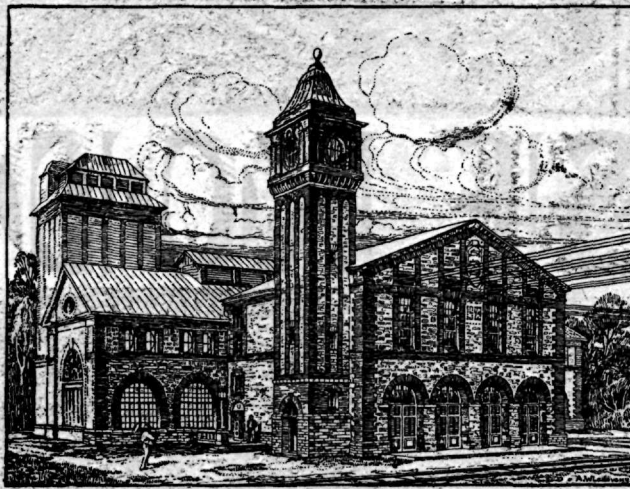

KAITSI EKODU!

14. MÄRTSIL 1927.

oma kuurist. Tallinnas toimetatakse turvas otse tarvituse kohale. Peale selle varustab riigi turbatööstus Ellamaa kaugemaa elektrijaamast Haapsalu-Tallinna elektriliini ümbruskonnas asuvaid tööstusettevõtteid ja teisi valguse ning energia tarvitajaid **odava elektr-energiaga** ning elektriseerib põllumajandust. Muu seas varustab elektrienergiaga Tallinna-Pääsküla elektriraudteed, raudtee töökodasid, raadiojaamu ja paljusid teisi suuremaid eratehaseid.

Aastane turbatoodang ligi 4.000.000 puuda.

Ellamaa jõujaama produktsioon 3.500.000 kvifundi aastas.

Riigi Turbatööstus

Juhatus Tallinnas, Kohtu t. 8.
Tel. 26-16 ja 19-40.

Varustab küttetarvitajaid Ellamaa, Aruküla ja Lavassaare turbatööstuste odava ja kõrgeväertusliku

pressturbaga.

Riigi turbatööstuse pressturvas on kõige otstarbekohasem koldektite ja tema tarvitamine tuleb tervelt 330/o odavam puudest.

Tellimisi võetakse vastu juhatuses, tel. 26-16 ja 19-40, ja kõigis tarvitajateühisustes Tallinnas. Väikemüük Balti jaamas kaubahoovis

Rätsepaäri

Max Johanson

(Peterburist)

Tallinn, Lühikejalg 6, kõnetr. 30-89.

Võtan tellimisi vastu
kõiksugu meeste-
rahvariiete peale.

Alaliselt suures valikus moodsaid
mustreis kõige paremaid inglise
riideid, voodreid ja siide.

Austusega

M. Johanson.

I KLASSI RÄTSEPAÄRI

M. MIKK

NARVA MNT. NR. 23.

REST. „ROOMA“ VASTAS.

KÖNETR. 25-24.

Alaliselt maitsikas valik iga-
sugu riideid, kõrges hea-
duses; parematest ing-
lise firmadest, mõõ-
dukate hinda-
dega.

Tellimised täidetakse kiirelt ja
korralikult.

Töö headuse eest täieline
vastutus.

Austusega

M. MIKK.

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

III AASTAKÄIK

Nr. 5

14. MÄRTSIL 1927

Väljaandja: Kaitse Liidu staap. Vastutav toimetaja: V. Neggo. Tegev toimetaja: J. Jaik.

Tellimishind: aastas 600 mrk., poolaastas 300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus 50 mrk.

Üksiknumber 30 mrk.

Kuulutuste hinnad. 1/4 lehek. 4000 mrk., 1/2 lehek. 2000 mrk., 1/4 lehek. 1000 mrk. ja 1/8 lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj 50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.

Toimetus Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitse Liidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal teispäeval, kesknädalal, neljapäeval ja reedel kella 2—3 p. l.
Talitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

See maa on püha.

(Narvas 24. II 27, vabariigi aastapäeval peetud kõne.)

Kirjutatud on: „Võta jalast oma kingad, sest see maa, kus sa seisad, on püha.“ Tõesti, see maa, kus seisame, on püha maa: ei ole maakeral teist kohta, kus oleks võideldud nii visalt nii hulga aastasadade jooksul inimsoo sügavama põhinoode ja edenemise esitingimuse — rahvusliku vabaduse ja kultuuri eest. Meie tunneme oma rahva ajalugu halvasti — tunneme seda võrastest kätest kirjutatud teoste järele ja algame teda vaid XII sajandiga. See on küll enam Balti saksluse kui Eesti rahva ajalugu. Eesti rahva ajalugu on vanem ja meie võime loomutruu pildi luua meie esivanemate elust ja kultuurist, kui kasutame suurte muistsete kultuuride ja kultuurirahvaste ajalugusid, kellega vanad eestlased olid elavas läbikäimises pikil Soome lahe — Neeva — Volhovi — Ilmjärve — Valgejõe — Kaspia veeteed. Kui oleme loonud enesele õige pildi vanade eestlaste elust, õige arusaamise nende kultuuri tasapinnast ja pühast, puhtast usundist, vaid siis suudame mõista ja õieti hinnata ka määratud visadust, mehisust ja vahvust, millega nad võitlesid aastasadade kestes. Leoniidi vägitegu Termopiili kitsaskäigu kaitsmisel kahvatub, sest ajamõõtudes oli see vaid hetk selle võitluse kõrval, mis aastasadade vältel on peetud Peipsi ja Soome lahe vahelisel kitsusel. Ahervarred siin jõekaldal on mehisuse ja vaimukindluse ohvri söed vabaduse altaril.

Kogu maa kuni Rakvereni on täis kindlustusi, tihedalt, rida rea kõrval. Seal on neid kõigist aastasadadest, ka nii hallidest, et nende selektamiseks puuduvad andmed.

Need on vahvuse, mehisuse, rahvusliku iseteadvuse ja kõrge vaimlise kultuuri tunnustajad.

Võitlus on väärtuste kaitsmine purustajate, varaste ja riisujate vastu. Ei ole võitlust seal, kus ei ole midagi kaitsta. Tühjale liivanõmmele ei tee aeda ümber keegi ega pane välja valvureid. Kuid vaimlised väärtused on suuremad ja tähtsamad varalistest väärtustest, sest vaim on kõigi väärtuste looja ning ainult kõrgekultuuriline vaim suudab luua ka rahva rahulise, seaduspärase elamise ja aineliste varade kogumise võimaluse. Ilma vaimliste väärtusteta ei saa olla rahva jõukat, rikkast elamist. Seepärast on ka võitlused vaimliste väärtuste eest visamad ja heroilisemad kui võitlused, mille põhjuseks vaid aineliste väärtuste kaitsmine. Ning ajalugu tõestab, et rikkaks läinud, kuid vaimliselt suikunud rahvad on langenud saagiks võõrale rahvale, keda rikkused juure meelitasid, aga rikkuste kõrval ei olnud kuigi suurt vastupanu, kaitsmistahet. Siin maal aga on võideldud ja kaitstud järelejätmata visadusega oma rahvuslikku vabadust, riiklikku iseseisvust, sest riiklik rippumatus, iseseisvus on see keht, milles elab ja tegutseb vaba, loov vaim. Riiklik iseseisvus on sama vajaline loovale vaimule nagu kalale vesi ja kotkale õhk. Võõra rahva ülivõim vägistab ja pigistab rahva loovat vaimu ja halvab koguni tema elujulgust, elurõõmu ja elamistahet. Meie teame, et meie hõimud Donau kallastel on läbi elanud suuri võitlusi ja raskeid surveaegu. Kord võitlesid nad ülivägeva islami vastu ja kasvasid. Aga langedes Habsburgide võimu alla jäid kiratsema ning vähenesid

arvuliselt kuni 1,4 miljonini. Nüüd aga on ta jälle 10-miljoniline rahvas.

Rahvuslik arenemine ja vaba töö on inimsoo edenemise ja kultuuri alus. See on looduse seadus, mis ennast rikkuda ei lase. Meie näeme ajaloost, kuidas rahvad, kes ennast liialt laiutanud, jäävad kiratsema või lagunevad. Klassiline näide selleks on Hiinamaa. Ta on nii suur ja nii rikas, et kujutab enese-ette iseseisva maailma. Selle maailma täitis Hiina rahvas, tõustes väga kõrgele kultuurilisele tasapinnale. Kuid tema suurus kutsus esile lagunemise. Konfutsius elas mitusada aastat enne Kr. s., aga juba tema ajal oli Hiina klassiline kodusõdade maa. Seda on ta tänapäevani. Süüdi selles on hiinlaste arvuline ülirohkus.

Meie näeme ka teisi näiteid, kus rahvas oma elujõu alal hoiab ja lagunemise abil. See on Inglise rahvas. Tema suurem kild on ameeriklane-yankee. Yankee vaim, mõttevara erineb saarlasest-inglase omast ja isegi keeles tekivad ja süvenevad lahkuminekud justkui literatuuri kiuste, mis ometi õpetab kõigile ühist — standard Inglise keelt.

Sama jagunemisprotsessi näeme ka Vene rahva juures: ta ongi juba jagunenud kolmeks, õigemini neljaks rahvuseks, kes tahavad areneda iseenese-ette — moskoviitideks, ukrainideks, valgevenelasteks ja siberlasteks. See jagunemisprotsess on looduse seadus, loomingu soodustus, igavese edenemise tingimus: differentseerumine ja integreerumine on suurtes kogudes kõige silmnähtavam ilmuvus. See on ka lihtsamalt mõistetav ja seletatav — suur keha puruneb oma raskuse all, nagu suur savist kuju.

Mitte otse inimkond, vaid rahvas on see ühiskondlik indiviid, mis loob, see nõiakatel, milles sünnivad ja valmivad vaimlised väärtused. Siin peame küll ümber hindama oma seniseid vaateid inimsoo arenemisest mingi üleilmiliseks rahvustuks inimkonnaks. Kui see teostuks, oleks see inimsoo edenemise ja kultuuri lõpp. Inimsugu langeks palju viletsamasse seisukorda kui on

langenud Hiina, sest Hiina on vaid osa inimsoost ja saab suikunud vaimule äratust ja erutust teistelt rahvustelt, kuigi paljud müksud on temale antud saagi ahnitsemise pärast. Milline jõud aga suudaks elustada inimkonna vaimu, kui see kord tarduks, olles enese ära kurnanud ühe kultuuri idee arendamisel?

Rahvus on kaitse suurte ideeliste, psüühiliste epideemiade vastu. Neid on ajaloos mitmeid, kuid juhin teie tähelepanu viimsele — kommunistile. Kahe nädala jooksul laiutas see võim oma piirkonna Peterburist Moskvan ja paari aastaga tungis üle mägede, läbi legendikkude ja tühjade maa-alade Vaikse ookeanini. Siberis on maad kõigil küllalt, oli leiba ja varandusi, Koltschakil oli üle poole miljardi kulda ja terved ohvitseride armeed ja Vladivostoki ladudes poolteise miljardi kuldrubla eest sõjavarustust. See kõik ei aidanud, sest keel oli üks ja meel ka, ja nii levis taud soodsais oludes.

Selle vastu aga ei suutnud sama taud tungida Peterburist Narvani, (kuigi siin oldi vastas algul vaid roostetanud raudnaeltega, tiikk kaerakakku kotis. Eks see tõestanud ilmselt, milline määratu tähtsus on rahvusel inimsoo arenemises, edenemises ja tema kultuuriliste saavutuste alalhoidmisel ja kaitsmisel. Kui poleks olnud rahvusi, kui kogu maakeral oleks valitsenud ainult üks keel ja ühe rahva — Vene rahva — ideoloogia, oleks noil aastail kogu inimsoo kultuur asetatud seinä ääre.

Need ahervarred Narvajõe kaldal on Eesti rahva teenete tunnistajad inimsoo kultuuri ja õnnelikuma käekäigu heaks. Tänu oma vanale ajaloolisele, kõrgele arenenud vaimule, oma sitkusele ja visadusele, mida seni tihti võõriti hinnatud, suutis ta korda saata nii palju inimsoo heaks.

Nüüd on Eesti võitnud jälle kätte rahvusliku rippumatuse ja Eesti vaim võib selles vabalt luua. Tema minevik tõendab, et ta tulevikus loob suuri väärtusi, väärtusi, mis rikastavad inimsoo vaimuvara.

K. Kirschbaum.

Kadaklus ehk valesti arenenud kultuuripüüd.

Igal inimesel on oma erijooned, mis teda eraldavad teistest. Mida tugevamad need erijooned on, seda tugevam on tema „individualiteet“, tema isik.

Nende tugevalt erinevate isikute vahelt leiame aga ka niisuguseid, kellel ei ole oma erijoonet, kes oma sisemises hinges on värvitumad, lamedad. Harilikus elus aga kipuvad vahest sarnased inimesed näitama, nagu oleks neil suur, väljapaistev talent.

Erijooned ilmuvad oma täies värvis inimese vanemas eas. Selle järele hindame harilikult inimesi. Kellel tugevama erinevusega hing, mis suudab maailma käsituses või mõnes elujoones pakkuda uut, seda hindame kõrgelt. See hinge laad ei ilmu aga järsku, ta kujuneb juba lapsepõlvest saadik, et oma haripunktile jõuda elu küpses eas.

Iga perekond hindab oma laste juures neid erinevaid jooni ja katsub jõudumööda luua või-

malusi, et lapsed saaksid oma erisuunas areneda sel määral, kuivõrd see üldsusele kasulik. Ainult haiglastele ja kahjulikkudele kalduvustele katsutakse teha tõkkeid.

Sedasama paneme tähele ka rahvaste juures. Mõnel rahval on tugevad omapärased jooned. Need on rikastanud inimsoo üldkultuuri ja kahtlemata loonud palju head. On aga ka sarnaseid, kellel midagi ei ole anda omapärast. Nad on tuhmid ja sulavad lõpuks teiste sekka ära.

Suureks ergutajaks omapära kasvatamisele on võistlus. Tahe olla parem, tahe olla tugevam teistest virgutab meid oma teid otsima, et teistest ette jõuda. Niikaua, kuni meie ainult jäljendame teisi, ei ole meie nendest ees, alles siis, kui leiame omapärase suuna elusuhtumises, algab võistlus.

Inimeste hinged on nii mitmesopilised, nii mitmelaadilised, et üks oskab teatud vaimlist jõuüksust ühtviisi koondada, teine teisiti. Need mitmesugused teed jõu koondamisele ongi rahvaste omapära.

Peale orjaaja lõppu, kui meie rahvas sai vabaks, oli ta kui noor laps. Ta oli veel värvitu mass. Sel silmapilgul ei võinud meie veel rääkida omapärast.

Omapärast kultuuri, mis meie esivanematel oli, ei olnud enam olemas. Ristiusk oli selle põhjalikult hävitanud, teda tembeldanud paganluseks. Meie rahvas vabanes ristiusu õitseaja lõpul, siis, kui kultuuri veel mõõdeti ristiusu mõõdupuuga. Eesti rahva esivanemate kultuur ei sobinud ristiusuga ja teda hävitati igal pool ning pandi vande alla.

Nüüd hakkab tsiviliseeritud maailm ristiusu hüpnosist vabanema ja uurides asjaliku kaalutlusega väljaspool ristiusku seisvaid kultuure leitakse, et nad ristiusu ringis sündinud kultuurile on täiesti väärsed. Huvitust äratavad kõrgete vaimulikkude jutustused, et misjonärid, kes Hiinas kauemat aega töötanud ristiusu propageerimiseks, jätavad selle ja hakkavad kaitsma hiinlaste vaateid.

Sündimisajajärgus on rahvas ühetaoline suur värvitu mass. Ta on ühesugune lame, temas ei ole veel kõrgeid tippe ega madalaid astmeid kultuuri mõttes. Aegade jooksul kujunevad omavalhelises võistluses üksikud rohkem arenenud saarekesed, keda nimetame harilikult kultuurikandjaks kihiks. Sellest võrsub rahva aristokraatia. Kultuurikandev kiht on rohkem arenenud rahvaliigete kogu, kes oma omapärasse süvenenud ja seda kõrgemale tõstnud, võrreldes üldise masiga.

Võistluses teiste rahvaliikmetega on nemad tahtnud olla paremad, tugevamad. Sellest algab kultuuri tõus.

Mida tugevamaks areneb omapärane kultuur, seda tugevamaks muutub rahvas, seda kauem on tema kestvus.

Eestlastega oli aga orjapõlvest vabanemise ajal nõnda, et omapärasus oli pandud põlguse vande alla, teda ümbritses igalt poolt võõras kultuur.

Et hakata arendama oma kultuuri, selleks oli vaja suurt julgust ja visa võitlust.

Oli vaja murda see põlgus, mida ristiusk meie rahva omapärale ohtralt oli valanud. Aga tahe olla parem teisest, tõusta kõrgemale teistest, kihutas inimest järelejätmatult. Mitmed rahva liikmed arenesid siis selles suunas, kus vähem takistusi oli ära võita. Hakati jäljendama seda kultuuri, mis tol ajal oli meie maa valitseva kihhi oma. See oli Balti saksluse kultuur. Aimati järele nende kombeid, õpiti nende keelt. Kuid täiuseni ei jõutud, vaid arenemine jäi seisma poole maa peal. Kombed ei kristalliseerunud samasugusteks, nagu Balti sakslusel. Nad jäid veidrateks järeleaimdusteks. Keel oli veel puudulikum kui kombed. Taheti rääkida Saksa keelt, kuid kujunes välja isesugune segakeel. Seda veidrat keelt on vist igati meist kuulnud ja teab tema armetut kõla. Keele kohta on tekkinud rahva seas palju anekdoote, milles selle keele üle naeratakse. Laialt on tuntud vististi järgmine lause: „Water war eine Winne, mutter eine Wede, ich selbst bin Teitsmanns Kind.“

Rahvaliikmed, kes oma põlist sugu hakkasid maha salgama ja üle minema võõra kultuuri laagri, langesid rahva üldise põlguse alla. Sarnastele rahvajooksikutele loodi iseäraline nimetus: — „kadakas“. Selle nimetusega taheti ära tähendada isikuid, kellel ei olnud julgust võidelda oma rahva omapära eest, kes salgasid Eesti rahvast põlvenemise, kelle elukonimetest ja keelest aga igapidi paistis välja eestlane. Lühidalt öeldud — rahva ülejooksik.

Meil kasvas läinud aastasaja lõpul „kadakate“ pere kaunis suureks. Ta moodustas isesuguse rahvalikihi meie maal. Oiget kohta ei olnud tal kuski. Eestlastest olid nad end lahti löönud, sellesse perre nemad enam ei kuulunud. Sakslased ei tunnistanud neid oma liikmeteks ja nõnda jäi see kiht enamasti igal pool oma enese hoole.

Nõnda peale orjapõlve lõppes esimene katse kerge vaevaga kultuuriliseks saada eraldumisega rahvast. Valesti arenenud kultuuripüüd lahutas inimesi oma rahvast. Võõrasse kultuuriringi ei võetud neid aga vastu, sest nad olid ainult viletsad jäljendajad.

Läinud aastasaja lõpul ja käesoleva algul algab uus orientatsioon. Vene schovinismi laiutumine nihutab igal pool esiplaanile Vene kultuuri. See on seni tundmatu, täiesti uus vaimuvool. Vene kultuur teeb suuri lubadusi ja meelitab oma rüppe. Lubatakse hingemaad usu vahetamisega, lubatakse riigiameteid jne. Meie noorsugu satub Vene kultuuri laia shesti mõju alla ja kadaklus saab siin uue suuna. Kui nähti

ära, et Saksa kultuuriringis edasijõudmist ei ole, arvatakse, et nüüd saab Vene kultuuriringis edasi jõuda. Vene vaimukultuur on haarav ja kaasakiskuv oma romantilis-patoloogilise iseloomu poolest. Ühelt poolt Vene läi shest, mis viib lohakuseni ja hullustuseni (samodurstvo), ja teiselt poolt utopiline idealism, mis sünnitas sotsiaalsete ideede väärastust ja tegi kõiki maailmavalu kannatajajaks.

Vene kultuuri mõju oli üksikute rahvaliikmete peale nõnda suur, et unustati hoopis rahvuslik külg. Ei tahetud enam olla eestlane, taheti olla venelane. Võeti isegi omaks Vené kirjaniku Dostojevski lipusõna: „kõik inimesed peavad saama venelasteks“. Vene sotsialism ja kommunism on kaetud vormid maailma venestamiseks. Siiski leidub veel tänapäevalgi palju neid, kes Suurvene idee eest meil võitlevad, pugesid sotsialismi ja kommunismi varjumantli alla.

Vene orientatsioon on teine variatsioon valesti arenenud kultuuripüüdest, kadaklusest.

Kolmas variatsioon kadaklusest algab „Noor-Eesti“ sündimisega.

Noor-Eesti hüüab: saagem eurooplasteks! Nüüd algab suur Euroopa otsimine. Sõidetakse Lääne, et sealt kõiksugu odavat türukaupa koju tuua ja sellega uhkustada. Ei küsita selle järele, kas üks või teine asi meile kõlbab või mitte, peaasi, et asja küljes oleks plakat — tehtud Euroopas. Euroopa ülistamine tõuseb nõnda kõrgele, et ei julgeta ühtki asja võtta ette, kui selleks ei ole saadud nõusolekut Euroopast.

Aug. Alle kõneleb tabavalt sellest Euroopa jumaldamisest oma följetonis „Madam Euroopa“: „Sest viimati kõneleb mõni Euroopa saapakiviksija Eestist halvasti, ja kus siis selle kahju ots.“

Rahvuslik omapära satub veel ägedama vande alla kui ristiusu kirik seda suutis teha. Euroopa kultuuri jutlustaja R. Kangro-Pool loob rahvuslikule omapärale uue vandesõna — pastlakultuur. Igal pool, kus julgetakse oma rahvusliku omapära kaitseks sõna võtta, sajab vanne „pastlakultuur“ kaela.

Alles viimasel aastal on hakatud rahvusluse omapärast rohkem aru saama ja hindama. Juba on kuulda mitmetel kongressidel ja avalikkudes kõnedes omakultuuri kaitseks sõnu. Tallinnas on tekkinud ühingud ja eraringid, kes omakultuuri õhutavad ja selle eest võitlevad. Mõned neist on juba mitu aastat järelejätmatu visadusega selles suunas töötanud.

Kõige huvitavam variatsioon kadakluse are-

nemises on aga see vorm, mis viimaste aastate jooksul on meie rahva seas levinud. See on väljarändamispalavik.

Oleme noor rahvas ja alles vaesed. Varanatuks, mis suudeti korjata, on kaduma läinud sõjas, revolutsioonis jne. Meil ei ole veel oma vaimukultuuri, ei ole oma tugevat majanduslikku alust.

Kõike seda peame alles looma kõva tööga, järelejätmatu visadusega.

Valesti arnenud kultuuripüüd — „kadaklus“ — on meid aga juba kord valeteele viinud ja sealt on raske tagasi pöörduda õigele teele. Leitakse, et kodumaal on rasked olud ja selle asemel, et käed külge panna ja tööd teha parema tuleviku nimel, pöördakse lihtsalt selg isamaale ning minnakse Brasiilia ja Kanada ürgmetsadesse.

Oleks arusaadav, kui Brasiilias ja Kanadas kohe kätte antaks kullamäed ja teemandikoopad. Kahjuks ei ole asi nii ja seal tuleb samuti tööd teha ja koguni veel raskematel tingimustel kui kodumaal. Maaharimine on seal palju raskem kui meil. Et maaharimise juure üldse pääseda, peab ikkagi olema oma väike kapital. Aga ka meie maal on veel suuri maa-alasid, mis ootavad ülestöötamist ja mille harimine ei ole sugugi kallim kui Brasiilias ja Kanadas.

Tihti tuakse ette, et meil valitsevad sarnased olud, mis ei luba vaba arenemist. Meie riik on aga loodud kodanikkude enamuse tahtmise järele ja seesama kodanik võib ka maksva korra muutmiseks kaasa mõjuda, et see ei takistaks elu arenemist. Mitte väljarändamisele, vaid kodumaa korraldamisele tuleb oma energiat rakendada. Väljarändamistung tekib samadest idudest, millest kadakasaksluski. Ka siis ei tahetud astuda võitluse ümbritseva olukorraga, vaid arvati sellest võitlusest mööda saavat seega, et salati maha oma rahvus, joosti üle võõrasse leeri. Ka väljarändamine on kõrvalepuiklemine eluvõitluse eest ja ülejooksmine võõrasse leeri.

Oleme suutnud enesele luua iseseisva riigi, siis suudame ka oma elu korraldada.

Meie ülesanne peab olema kadakluse hävitamine, valesti arenenud kultuuripüüde juhtimine õigele teele. See on meie tuleviku kindlustus.

Olgu meie kultuuripüüded sihitud omapärase kultuuri loomisele. Tehkem visalt tööd parema tuleviku nimel ja ärge laskem end eksitada ja valeteele meelitada kadaklusest, missugusel kujul ta ka meid eksitama ei tuleks! Mitte rahvuslik omapärane kultuur vande alla, vaid rahva ülejooksikud!

K. Rotschild.

Tähelepanu väljarändamise hädaohule.

Muinastutulistete pettepillide asemel hinnatagu küsimust kainelt.

Väljarändamine on praegu küsimuseks, mis meelitavate, õhuliste unistustega päid täidab nii paljudelgi, kuid muret sünnitab igale rahvuslikult mõtlejale kodanikule. Kaotab ju riik väljarändajate näol hulga tööjulist kodanikke ja rahvas liikmeid, kes võiksid loova tööga kaasa aidata Eesti elu ülesehitamiseks. See kaotus on eriti tunduv seetõttu, et meie väljarändajad oma suures enamuses rahvale kaduma lähevad, s. o. võõrsil olles igasugused sidemed oma rahva ja kultuuriga kaotavad ja ümber rahvustuvad. Meie kui väikerahva huvides oleks rahvaarvu suurendamine. Nüüd aga seisame selles mõttes surnud punktil, sest sündivuste-surevuste arvilises vahekorras leiduv väike ülejääk rändab välja.

Väljarändamisest üldse.

Väljarändamine, s. o. endale eluülapidamise võimaluste leidmiseks uue elukoha otsimine, alalise elukoha vahetamine on mõnede rahvaste juures normaalseks ja isegi soovitavaks nähtuseks. Riikides, kus elanikke tihedalt ja rahvaarv iga aastaga kiiresti kasvab, tekib varsti kitsikus. Maaala jääb ju endiseks, kuna põllumajandus, tööstus jne. ei suuda nii kiiresti areneda, et elamisvõimalusi pakkuda juuretulevale rahvahulgale. Niisugusel olukorral püüab juba valitsus rahva ülejääki juhtida mujale, hõredama rahvastikuga kohtadesse, peaausjalikult asumadesse.

Tüübiliseks näiteks rahva liigest tihedusest on Hiinamaa oma 400 miljoni elanikuga. Kuigi siin iga maalapp on kasutatud, ei suuda maa rahvast toita ja miljonid hiinlased rändavad välja, välismaad üle ujutades odava tööjõuga.

Euroopa on oma rahva juurekasvu mahutanud ookeanitagustesse maadesse, kus laialdased maa-alad ootasid kasutajaid ja hoogsalt arenev tööstus vajas tööjõudu. 19. sajangu üksikul aastatel tõusid väljarändamiselained Euroopast ookeani taha eriti kõrgele, andes kuni maailmasõja alguseni iga-aastase suurendamise.

Maailmasõda lõpetas tükiks ajaks migratsiooni (rahva liikumise) Euroopas. Pärastsõja aegne väljarändamine Euroopast on ainult pool ennesõjaaegsest. 19. Euroopa riigi kohta olemasolevate statistiliste andmete järele rändas Euroopast ookeani taha 1911.—1913. a. 1.368.367 inimest, 1920.—1923. a. aga ainult 683.913 inimest. Kuni maailmasõjani kasvas väljarändamine eriti silmapaistvalt Lõuna-Euroopa riikidest, Itaaliast, Austria-Ungarist, Hispaaniast j. t. Pärast sõda väheneb väljarändamine üldiselt, ainult Saksa ja Holland andsid 1920.—1923. a. keskmiselt pool rohkem väljarändajaid kui enne sõda. Kõige rohkem rännatakse Põhja-Ameerika Ühisriikidesse,

nimelt 41,4% koguarvust. 1922. a. alates tuli väljarändamisele Ühisriikidesse äkiline seisak, sest 1. juulil 1921. a. pandi maksma protsendilise normi määrus (Percentum limit act), mis piiras sisserändamise võimalusi.

Väljarändamine Eestist.

Väljarändamine Eestist on sündinud hooti, mille juures tõukejõuks on olnud mingisugused suuremad sündmused rahva elus. Esimene suurem väljarändamise laine tekkis teatavasti pärast teoorjuse kaotamist. Kuigi sel ajal, nagu praegugi, juttu ei saanud olla rahva liigest tihedusest, sundisid rasked maaolud peaausjalikult maelanikke minema Venemaa kaugematesse kubermangudesse, isegi Siberi, õne otsima. Üksikud kuuldused sealsetest parematest oludest jõudsid siia tugevasti suurendatult ja panid rahva kihama. Puudus võimalus teateid „õnnemaast“ kontroleerida. Palju aitasid väljarändamise palaviku tõusuks üksikud tegelased oma kihutus-tööga, näit. prohvet Maltsvet. Eriti tõusis väljarändamine peale 1860.—1870. aastaid.

Kui palju eestlasi seni on võõrsile asunud, selle kohta on raske saada umbkaudseidki andmeid. Neid võib olla pool miljonit, kuid võib olla ka vähem või rohkem. Ligikaudseid andmeid väljarändamise kohta on olemas alates 1921. aastast. Üle põhja-, lääne- ja lõunapiiri sisse- ja väljasõitjate vahekord näitab väljasõitjate ülekaalu: 1921. a. 179 inim., 1922. a. 790 in. ja 1923. a. — 328 inimest. Sisserännu maade andmed näitavad Eestist sisserännanute arvuna 1922. a. 12 ja 1923. a. — 404. Esimesed 12 on registreeritud Kanadas ja 1923. a. omad on märgitud: Argentiinas — 6, Brasiilias — 73, Kanadas — 29 ja P.-Am. Ühisriikides — 296 inimest.

Meie statistika keskbüroo andmetel oli Eestist väljarändajate arv 1924. a. 1222 ja 1925. a. — 2676 inimest. 1926. a. 1. poolaasta jooksul oli väljasõitjate ülekaal sissesõitjaist 1702 inimest.

Väljarändajad elukutse järele.

Õpetlik on vaadelda, missugustesse ühiskondlikkudesse kihtidesse jagunevad väljarändajad. 1924. a. on arviliselt esikohal õppinud töölised, nimelt 311 perekonnapead 104 perekonnaliikmaga. Põllutöölisi on välja rännanud 76 perekonnapead ja 24 perekonnaliiget, põllupidajaid — 30 perekonnapead 15 perekonnaliikmaga. Lihttöölisi ja teiste elukutsetega vähem. Kuid 1925. a. muutub pilt ootamatult. Õppinud töölise arv langeb 250 peale, kuid põllutöölise-väljarändajate arv tõuseb 638 peale plus 504 perekonnaliiget. Suurenenud on ka põllupida-

jate-väljarändajate arv, nimelt 156 perekonna- pead 217 perekonnaliikmega eelmise aasta 30 asemel.

Et paljud väljarändajad kodumaalt jäädavalt lahkuvad, tõendab nendega kaasasolev suur perekonnaliikmete arv. Kõige rohkem on väljarändajaid 30—59. a. vanaduses, mis näitab, et tegemist ei ole noorte õnneotsjatega, vaid et välja rändavad eluküpsed inimesed. Üle 60 a. vanuses on välja rännanud 1924. a. 56 in. ja 1925. a. 72 inimest.

Kuhu rännatakse.

Väljarändajate poolt ülesantud sihtmaa järele on võimalik saada pilti sellest, missuguse maailmajao keegi on valinud oma tulevaseks eluasemeks. Euroopasse on läinud 1924. a. 471 ja 1925. a. 682 inimest; Aasiasse ja Aafrikasse: 1924. a. 8, 1925. a. 24 inim.; Ameerikasse — 1924. a. 682 ja 1925. a. 1886 inimest; Austraaliasse 1924. a. 36 ja 1925. a. 62 inimest. Mujale on läinud mõlemal aastal 20 inimese ümber.

Üksikuid väljarändajate kutserühmi sihtmaa järele vaadeldes selgub, et suuremale väljarändamise maale, Ameerikasse, suundub suuremal määral põllupidajaid ja põllutöölisi, kuna teised kutsealad otsivad teenistusvõimalusi suurel määral ka mujal.

Väljarändamise põhjused.

Nagu tähendatud, on harilikult väljarändamise põhjuseks rahva liig suur tihedus. Eestis ei saa see põhjus tulla kõne alla, sest meie elanikkude arv ei yasta kaugeltki maapinna suurusele. Tagasihoidlikkude arvestuste põhjal võiks Eestis elada praeguse ühe miljoni asemel kolm miljonit inimest, kui ainult tõsta põllukultuuri ja üles harida kõik kõlbuline maa.

Kuid eriti sellel alal valitseb meil loodus ja saamatus. Veel mõni aastakümme tagasi oli mees õnnelik, kui sai mõisnikult sooveerekese või tüki metsamaad. See hariti üles, tehti viljakandjaks ja elati.

Nüüd aga ei leidu vast ainustki küla, kus mõni tükk endist põllumaad ei oleks maha jäetud. Uue maa loomise peale ei taha keegi mõelda, sest see nõuab vaeva ja püsivust. Väljarändajate statistika näitab, et kodumaalt lahkujate hulgas seisavad põllutöölised arvuliselt esimesel kohal. Milline igasuguse loogika ja arusaamise vastu käiv nähtus! Kui tööpuuduse üle kaebab vabrikutööliline ja välja rändab, on see veel kuidagi põhjendatav. Kuid samal ajal, kui põllumaad ei leia õiget harijat, rändavad põlisel põlluharijad, kui põllutöölised nii põllupidajadki, suurel arvul välja.

Majanduslikud raskused — see on praegu nii moodne ja iga päev kuuluv kurtime. Sellega põhjendatakse ka väljarändamist. Seejuures unustatakse muidugi see, et lõpuks ihal-

datud õnnemaale jõudes seal tuleb jälle uuesti otsast peale alata ja et sealgi ei saa midagi ilma raske tööta. Kuid kas peaks see inimene, kes siin oma rahva keskel ja tuttavates oludes ei suuda end tööga maksma panna ja haljale oksale jõuda, võõrsil, võõrastes tingimustes paremini läbi lööma? Vaevalt küll.

Väljarändamise palavikust haaratud inimene harilikult nende küsimuste üle palju järele ei mõtle. Peaasi, et siit ära saab, sest siin on raske. Tung võõrsile on rohkem massipsühhoos kui kaine kaalumise tulemus. Seda tõendab kõige kindlalt mini väljarändamise sihtmaade valik. Hiljuti läks moodi Brasiilia. Seda maad teadis igaüks kiita, see pidi olema see tõsine õnnemaa. Teistest maadest palju ei kõneldud.

Kuid Brasiilia kohta jõudis kohale tööparasemaid teateid ja ka valitsus tegi sinna rändamisele takistusi. Siis kadus „Brasiilia palavik“ mõne nädalaga ja leiti kohe uus „õnnemaa“ — Austraalia. Nüüd unistab väljarändamispalaviku inimene Austraaliast. Kui ka see „paradiis“ suletakse, küllap leiduks kohe mõni kolmas nurk maailmas, kus parem on kui siin ja kõigis endistes „paradiisides“. Tasakaalu kaotanud inimene võtab ilma arvustamata omaks kuulujuttudena suust-suhu kanduvad „tõsiasjad“ väljarändamismaade hüvedest, kuigi keegi ei tea niisuguste juttude algallikat ja esialgset kuju.

Niisuguse kärsitu meeoleu ja rahulolematuse tekkimiseks on palju kaasa aidanud meie erakondade kihutustöö. Valimiste eel lubatakse asju, mida vast alles aastakümnete jooksul suudetakse teostada. Kuid rahva meeoleu on kord soojaks köetud, on lubatud helde käega hüvesid. Kui siis lubadused jäävad ainult sõnadeks, on inimesed pettunud. Silmade ees seisab kihutuskõneleja poolt maalitud kaunis pettepilt, mille kõrval tegelik elu näib hallimana ja raskemana kui ta tööpoolest on. Kui hiljuti ajakirjanduses lendu lasti sõna riigitumus, siis pidi iga kodanik võpatama. Kas meil nii vähe ongi vastupidavust ja püsivust, et möödaminevad majanduslikud raskused halvavad meie loomismeeleolu? Õnneks ei õigusta praegused üksikud nähtused selle sõna tarvitamist.

Väljarändajate olukord võõrsil.

Võidelda tuleb igal väljarändajal võõrsil majanduslikkude raskustega ja vaimlise näljaga. Võõras sisserändaja on igal maal teatud mõttes madalamat tõugu olevus, kelle peale vaadatakse ülevalt alla ja kelle tööjõudu püütakse eksploateerida võimalikult odavalt. Lapsikus oleks uskuda, et Austraalias või Brasiilias võetakse sisserändajat vastu kui oodatud külalist, küll aga kui kasulikku töölooma. Võõral sisserändajal, kes ei tunne kohalikku maad, keelt ega kombeid, ei ole palju valida, vaid peab rahul olema pakutavate

Mu sõbrad, kes puistastid jalgelt kodumaa tolmule, ütlesid mulle: „Tule kaasa! Siin palju on wiletsust ja waewa, laimu, kadedust ja tiusu. Siin olud on nii kitsad, waesust ja puudust on palju! Ei parane kunagi Eestis põlw, ei lähedaks lä'e elu ja wähe waew.

Kuid Brasílias, Austraalias, Uuel Meremaal, seal Imede Saartel, kus kasvamas palmid ja õitsewad roosid! Kus õht on nii puhas ja selge kui kristall. Kus igawene suwi ja tundmata talw. Seal loodus on ilus, helde ja rikas; saad kõite, mis süda sul eales ihtas! Seal säravad tullamäed ja sinawad lootuste faunimad jõed. — Seal ununeb kodumaa laim ja kade-

duš, tius. Tööd tehes on waewa seal wähe. Muret ei ole — mis teed, kõit endale jääb, — nii warstigi haljale ofsale saad ja wabadust maitset täl rinnal! Kas tuled kuasa?”

Ma wastasin: „Sõbrad, Kui asub sin Eesti, Siis elan sin ka mina; Kui wõitleb sin Eesti, Siis wõitlen sin ka mina; Kui kannatab Eesti, Siis kannatan ka mina; Kui huttub Eesti, Siis huttun ka mina! Teist teed patrioodile ei ole!

J. U.

tingimustega. Alles aastate jooksul võib olukord paraneda. Kuid see on enda usaldamine oletuse kätte, on riskant mäng.

Harilikult mõeldakse, et välja rändavad tegu võimsamad ja ettevõtlikumad isikud. Tegelikult on see aga vastupidi: väljarändamisest kui viimastest abinõust haaravad kinni peaaesjalikult need, kes siin ei suuda läbi lüüa. Võõrsil aga nõuab eluvõitlus inimeselt palju suuremat energiat kui kodumaal ja nõrgad jäävad alaliselt teistest majanduslikult rippuvaiks. Kes ei suuda siin läbi lüüa, see ei suuda seda ka võõrsil.

Sattudes kodumaast kaugele võõra rahva sekka katkevad kõik vaimlised ja kultuurilised sidemed oma rahvaga. Selle järelduseks on üksiku rahvaliikme vaimline ja rahvuslik surm. Loo-buda tuleb kõigest, mis igal kultuurinimesel on igapäevaseks tarbeks. Kuna võimatu on võõras kultuuris kohaneda, tunneb väljarändaja end mahajäetuna. Eesti asunikkuude elu Venemaal on heaks näiteks: nende keskel valitses ja valitseb praegugi rusuv vaimline pimedus. Järeletuleva põlvega algab juba ümberrahvustumine. Tugevama rahvusliku iseteadvusega rahvused suudavad omapärasust ja sidet kodumaaga alal hoida, kuid suurem hulk Eesti väljarändajaid on oma rahvale kadunud. See on kaotus rahvale, kuid ühtlasi ka rahva liikmele, kes kaotab oma elu vaimlise poole, kellest jääb järele ainult vaevaline enesetoitja.

Põhjustetu ja kergemeelse väljarändamise

vastu ei saa võidelda ainult hurjutamisega ajakirjanduses. Peab selgitustööd tegema rahva keskel, ärtama teadlikkust, et ei lastaks end kaasa kiskuda üldisest palavikust.

Rahvuslik loidus ja ükskõiksus on need pahed, mis lasevad meil esile kerkida niisuguse kaalumatu laialijooksmise. See nähtus on õige hädaohtlik, kuid ta pole siiski üldine kogu rahva kohta. Muude rahvuslike hulkade kõrval on meil olemas isegi rohkearvuline kaitseliit, mehed, kes on nagu puud juurtega oma kodumaas kinni, kes isegi on valmis relvaga võitlema meie rahva ja maa tuleviku eest. Püüdku siis vaimustatud kaitseliitlaste hulgas näha oma tööala ka eelpool esitatud rahvusliku hädaohu vastu võitlemises. Kaitseliit on suutnud tuua rahva sekka palju töörõõmu, on suutnud iseteadvusele äratada paljugi ükskõikseid. Aidaku nad nüüdki juhtida õige rahvapoja teele kõiki neid, kes on kaotanud tasakaalu. Võideldagu igal võimalikul juhul väljarändamistaudi vastu. Kuski maal ei saavuta inimene enam kui ta jõud kannab. Kuid et mujal võitlus olemasolu eest kergem oleks, see on tühi muinasjutt. Meie kodumaa aga vajab oma raskustest ülesaamiseks palju töökaid käsi. Töötades siin saavutatakse kahekordsed tagajärjed — enese ja oma rahva heaks. Ning et iga eestlase töö ühtlasi oleks kasuks ka oma rahvale — seda meie kodumaa on õigustatud ootama oma lastelt.

E. W—ste.

Majandusliku kitsikuse põhjustest.

Hariliku kodaniku arvamisi.

Meil on praegu majanduslikult kitsas aeg, seda tunnevad kõik rahvalikud. Raha on vähe liikumas, igal pool, kui ametiasutustes nii eraettevõteteski elatakse koondamiste ja kokkutõmbamiste tähe all. Teenimisvõimalused on vähenenud, siin-seal avaldub tööpuudus. Tundub, et elu on läinud raskemaks kui oli 3—4 aasta eest, kõnelemata ennesõjaaegsest ajast.

Kui midagi on halvasti, siis harilikult hakatakse otsima süüdlasi, väga harva aga põhjusi. Ka meil otsitakse süüdlasi. Ja leitaksegi. Palju on neid, kellele tundub, et põlise kodumaa pind, mis on suutnud rahvast aastatuhandeid toita, on äkki kehvaks jäänud. Need kaotavad usu Eestisse ja rändavad välj a, lootes Austraalias või Brasiilias kerge vaevaga saada püsti-rikkaks. Nagu ei oleks mujal maailmas enam inimesi, kes läheksid sinna seda suurt rikkust endale saama, inimesi, kes nendele „töötatud maadele“ on palju lähemal kui meie ja kes peaksid sealset olukorda tundma paremini meist.

Teised jäävad küll siia, kuid nurisevad ja viirisevad vahetpidamata. Praeguses kitsikuses leitakse süüdi olevat Eesti riik ja tema valitsus. Riik ei kergenda rahva elu, valitsus ei anna midagi. Leidub neidki üksikuid, kes poolsalaja ütlevad: „Oleks mõni teine valitsus...“ Nagu leiduks maailmas mõni niisugune riik või suurrahvas, kes Eestit valitsedes veaks siia varandust ja ütleks: „Võta, armas Eesti rahvas, ja saa rikkaks!“ Siit s a a d a ja ära viia tahab küll igati.

Ülekohus on nuriseda kodumaa pinna üle. Ajaloost teame, et Eestimaa on alati olnud rikas. Kõik, kes sõjaväega siin röövimas ja riisumas käisid, sakslased, venelased j. t., leidsid siit alati rikkalikku saagi. Kui kogu maa oli tühjaks laastatud, jätkus paaristkümnest aastast, et jälle leida rohkes määras hõbedat, kariloomi ja muud varandust.

Kuidas oleme siis praegu majanduslikus kitsikuses, kuigi oleme iseseisvad? Õiget vastust leida ei ole raske, kui vastu oma harilikku viisi selgitame põhjusi ja mitte ei otsi süüdlasi.

1914. a. puhkes suur maailmasõda. Siis tuli punaväe salkade ja Vene madruste nõukogude hinnuvalitsus. Järgnes Saksa okupatsioon ja raske vabadussõda. Kuni 1920. aastani, s. o. kuus aastat, oli m a h a l õ h k u m i s e a e g, kus oli võimatu ülesehitav töö. Kui nüüd oleme saanud kuus aastat rahulikult oma kodu kohendada, varem üles ehitada ja kindla aluse panna paljule uuele, siis ei võinud me kuue aastaga ometi täita kuue mahalõhkumiseaasta auke. Maha lõhkuda on ju alati kergem kui üles ehitada.

Kahjud, mis sünnitas maailmasõda, ja pärastised sündmused meie rahva majandusele ja rikkusele, on äraarvamatud. Aastate jooksul pidid kõige tugevamad tööjõud viibima liinil, põldu hariti puudulikult, mille tõttu üldine põllukultuur langes. Sama mõju avaldas põllupidamisele kariloomade ja hobuste võtmine sõjaväele. Kuna sõjaväele võetavate põllusaaduste ja loomade eest tasu maksti alla tõsise väärtuse, kaotas rahvas sõja-aastate jooksul suuri summasid saamata jäänud tulude näol, mis normaalolukorras oleks andanud kaasa rahva rikkuse kasvamiseks.

Teiseks raskeks löögiks rahva jõukusele oli Vene renteidesse kogutud hoiumummade kaotamine. Hoiumummasid oli Eesti rahval renteides ümmarguselt 200 miljonit kuldrubla, ehk umbes 4 miljardit Eesti marka. Mitmesugustesse väärtpaberitesse, riigilaenu, sõjalaenu jne. paberitesse oli mahutatud samuti suuri summasid. Jooksvat kapitali oli rahva keskel liikumas ligi 100 miljonit kuldrubla.

Kokku oli enne maailmasõda rahval kapitali 300 miljonit kuldrubla ehk 6 miljardit marka. Sellest summast viidi neli miljardit renteidega Venemaale. Kaks miljardit kaotas oma väärtuse Vene paberrubla kurni langemisega. Tsaarirubla de järele lasti liikvele n. n. „Kerenski raha“, mis hiljem samuti kaotas igasuguse väärtuse. Saksa okupatsiooni ajal petsid sakslased oma „oberost“ rubladega maalt Vene rublad oma kätte ja ostsid nende eest Ukrainast, kus see raha veel maksev oli, vilja ja loomi.

Kui meil praegu kogu riigis liikvel on ainult 2 miljardi marga ümber, siis saame ettekujutuse otsekohese kahju suurusest, mis rahvamajandus sai ainult endise raha väärtuse kaotamisega. Kui palju rahvas kahju sai tööjõu, sõjakahjude jne. näol maailmasõja ajal, selle kohta ei ole arvulisi andmeid, kuid igatahes on ka see summa määratu suur.

Ka meie vabadussõda nõudis rahvalt suuri ainelisi pingutusi, samuti pärastine riigi ülesehitamine. Tuli ju meil kõik ise luua, Vene valitsuselt jäi meile väga vähe päranduseks. Kuid need jõupingutused ja kulud on alusmüüriks, millele ehitatakse rahva tulevane elu. Meie riigi ja rahva elus on praegu samasugune silmapilk, nagu uue talukoha loomisel. Algul tuleb matta sisse tööd ja vaeva ning teha kulusid ja alles aastate jooksul hakkab oma töövaeva tagasi saama.

Kui vaatame ringi oma kodumaal, siis näeme, kuhu on tegevuskapitalina pandud suured varandused. Näeme üle kogu maa kerkivat asun-

dustalude hooneid. Nendesse on maetud raha, kuid lõplikult tasuvad nad endid aastakümnete jooksul. Kergivad uued koolimajad, riik kulutab iga aasta hariduse peale suuri summasid. Need on kulud, mis me aastate pärast mitmekordselt tagasi saame, sest haritud tõusev põlv suudab luua vastavalt rohkem väärtusi. Ka rahva tervishoiu, hoolekande ja teistel aladel on olukord paranenud. Võrreldes ennesõjaaegsete oludega oleme hiiglasammul edasi jõudnud paremuse poole. Kuid me oleme juba harjunud nende hüvedega, mis annud meile iseseisev elu, seepärast ei oska me vahet teha praeguse aja ja ennesõja-aegse olukorra vahel. Kuigi meil siis oli majanduslikult vast lahedam, olid ka meie nõudmised väiksemad, sest üldiselt olime võõra võimu poolt käsist ja jalust seotud. Siis ei tohtinud me valitsust ja riiki arvustada, ei tohtinud midagi nõuda.

Kuid öeldakse: kolm-neli aastat tagasi oli meie elu parem, oli teenistust, oli rohkem raha. — Tegelikult oli see aga pettepiilt. Lõpetades raske sõja võidurikkalt, läksime esimeses tuhinas liig kaugele. Ei oldud harjutud kainelt kaaluma ja rahva majandusliku kandejõuga arvestama. Taheti mõne aastaga jõuda nii kaugele kui vanad kultuurriigid on jõudnud aastasadadega. Seepärast tundub nüüd, kus oleme alanud nii öelda uuesti, teistel põhimõtetel oma majandusliku elu ülesehitamist, nagu oleksime läinud tagasi. Tegelikult oleme aga tõmbunud nendesse raamidesse,

mida nõuab rahva üldine aineline jõud. Siit edasi ehitame juba järjekindlalt ja tagasiminekuteta.

Hädaldajad ja nurisejad toovad väidetena ette Taanit ja Hollandit, kus rahvas jõukas. Kuid seejuures unustatakse teha võrdlusi meie ja nende maade minevikust. Taani ja Holland on aastasadu maitsnud rahupõlve, meie oleme olnud sõdade keerises. Kõige oma jõukuse juures sõõb Taani talupoeg margariini ja veab oma jõukuse allika — või — välismaile. Meil hakatakse aga alles viimastel aastatel oma nõudmisi piirama.

Kokkuvõetult: praegune majanduslik kitsikus on raskete sõja-aastate loomulik tagajärg, nagu seda on läbi elanud kõik sõjast osa võtnud rahvad. Nüüd hakkab olukord aegamööda, kuid järjekindlalt paranema. Meie rahakunss on kindel, väljavedu hakkab ületama sissevedu. Me õpime rohkem looma väärtusi kui igapäev ise ära tarvitame. See aga on algtingimuseks rahva jõukuse kasvamisele.

Praegu välja rännata, on loobuda kodumaa ülesehitamistööst siis, kui suured raskused on juba võidetud ja rahvale koidab parem tulevik. Nüüd on vaja ainult rahva üksmeelset ja hoolast tööd, et raskustest lõplikult üle saada. Eestlase visadus ja edasipüüdmine, mis teda on üle aidanud ajaloo rasketest silmapilkudest, aitab teda kahtlematult läbi lüüa kõige paremini kodumaa, oma rahva keskel ja omases ümbruses.

Civis.

Uus Vabariigi valitsus.

4. märtsil kinnitati riigikogu poolt ametisse uus vabariigi valitsus. Peale poolteist nädalat kestnud kriisi läks endisel riigivanemal J. Teemandil korda senise koalitsiooni alusel uut valitsust moodustada. Meie parlamentlase korra juures on see õieti haruldane ja esimene juhus, kus uus valitsus nõnda lühikese aja jooksul kokku saadud. Senised valitsuse kriisid on meil harilikult ikka mitu nädalat kestnud ja nende lahendamise on sagedasti otse ülepääsmata raskusena paistnud. Viimane kriis lahendati kiirelt ja kergelt. Põhjusi selleks tuleb otsida kõigepealt uue valitsuse moodustaja ja riigivanema J. Teemandi isikus, kuid ka asjaolu, et senised koalitsiooni rühmad kindlat tahet avaldasid valitsevat koalitsiooni endises ulatuses alal hoida.

Eelmise valitsuse langemine oli iseenesest ootamatu sündmuseks niihästi vastasrinnale kui ka valitsuse erakondadele. Iseenesest vähese tähtsusega arupärimine, mis oli sihitud siseministri ko-

husetäitja kindral J. Sootsi vastu, võeti riigikogu poolt vastu ja valitsus oli sunnitud tagasi astuma. Valitsus langes ühe isiku — J. Sootsi pärast, kes ei olnud riigikogu enamusele, ka osale valitsuse erakondadest, enam vastuvõetav ministri kohal. Et tegemist oli ainult isiku küsimusega ja mitte lahkuminekuga poliitiliste põhimõtete pärast, siis oli loomulik, et senine koalitsioon püsima võis jääda ja uus valitsus pea endises koosseisus oma tööd jätkama pidi. Nii ka tuli. Uude valitsusse jäid peale kolme kõik endised isikud, ainult väheste muudatustega alade juhtimises.

Koalitsiooni valitsused — mitme erakonna koostöö riigi juhtimises — ei seisa kunagi väga kindlal alusel. Koalitsioon on hädaabinõu, kuid demokraatliku riigikorra juures paratamata nähtus. Üldisest seisukohast vaadatuna paistab, nagu oleks riigi üldhuvide seisukohast seda parem, mida laiaulatuslisem koalitsioon, mida rohkem erakondi valitsemise tööst osa

Uus Vabariik

Jaan Teemant.
Riigivanem.

Jaan Hünerson.
Siseminister.

Kindral Nikolai Reek.
Kaitseminister.

Dr. Friedrich Akel.
Välisminister.

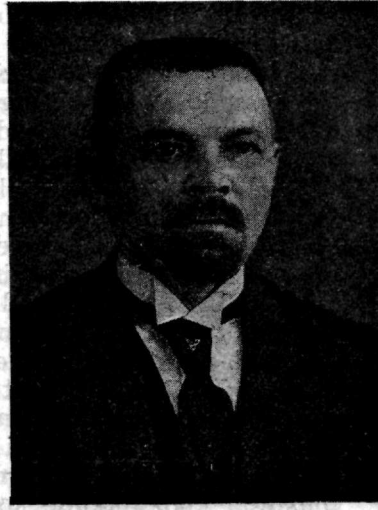
Jaan Lattik.
Haridusminister.

gi valitsus.

o Sepp.
minister.

Dr. Jaan Masing.
Töö-koolekandeminister.

August Kerem.
Teedeminister.

Oskar Köster.
Põllutöõminister.

Otto Tief.
Kohtuminister.

Karl Kornel.
Kaubandus-töõstusminister.

võtmas. Kuid laiem koalitsioon on siult nõrgem, ebahütlasem ja kergesti lagunev. On muidugi kahju, et uuest koalitsioonist jäi välja sarnane silmapaistev erakond, nagu seda on tööerakond, kelle ridades leidub rohkesti vilunud riigitegelasi. Kuid valitsuse püsivus töös ja sihtjoontes nõuab kitsamat, kuid kindlat alust ja selleks on kahtlemata praegune koalitsioon, kellel ei puudu ka ühtlane ilme, sest kaks tugevamat koalitsiooni rühma kuuluvad meie riigi ilmekamate kihtide hulka, need on põllumehed — vana- ja noorpõllumehed või asunikud.

Uus valitsus näeb oma ridades mehi, kes küll omavad laialdast tutvust, kuid riigijuhtimise tööst osa võtavad esmakordselt. Need oleksid siseminister Hünerson, sõjaminister Reek ja tööhoolekandeminister dr. Masing.

Hünersoni nime tuntakse meie avalikus ja poliitilises elus juba aastaid. Võttes osa meie parlamendi elust algusest peale ei puudu tal terav silm kõikide meie riiklise elu nähtuste jaoks. Energia ja suur isiklik töövõime on kindlustuseks, et meie riigi sisemise julgeoleku kaitse on asetatud tugevatesse kättesse. Kindral Reek kuulub meie generaliteedi nooremate ja andekamate liikmete hulka ja võib kindel olla, et Eesti kaitseväge oma juhi muutmisega midagi kaotanud ei ole senise võimise ja valmisoleku alal. Dr. Masing kuulub meie vanemate ja silmapaistvamate seltskonnategelaste hulka. Tema elukutse ja seltskondlik töö on talle võimaldanud lähema tutvunemise selle alaga, mida ta nüüd vabariigi valitsuses olles juhtima on hakanud. Uued mehed valitsuses toovad enesega kaasa uusi oskusi ja uusi kogemusi. Nii võib töövõime poolest uuest valitsusest õige palju loota.

Kahtlemata on uuel valitsusel ees palju raskusi. Kõigepealt poliitilised. Vastasrind, kellelt valitsus milgi tingimisel ja ühelgi alal toetust ei või loota, on võrdlemisi õige tugev. Häälte vahekord parlamendis on koalitsiooni kasuks õige väikese ülekaaluga. Iga väiksem väärtus võib saatuslikuks saada. Kuid ka tegelikus töös riigi juhtimise alal on võidelda

suurte raskustega. Poliitiline taevast ei ole mitte kõige selgem. Koostöö meie lähimate naabritega jätab õige palju soovida. Lahkhelisid on tekkinud õige palju ja nende tasandamine ei ole praeguses olukorras mitte kerge. Vahekord meie naabri ja liitlase Lätiga on võtnud kuju, mis mõlema riigi käekäigule mitte head ei tähenda. Eesti on teinud kõik, et senist heanaabrilist vahekorda alal hoida ja ühiselt, mõlemate naabrite ühtlastes huvides riiklisi ülesandeid lahendada. Võib siiski loota, et uuel valitsusel siin hea käsi ei puudu. Erilist pingutust nõuab heanaabriliku vahekorra pidamine ka meie suure ida-naabri — Nõukogude Venemaa, kellele poliitiliseks eluküsimuseks on Balti riike üksteisest lahus hoida. — Ei ole väikesed ka raskused, mis valitsusel ees seisavad riigi sisemise elu korraldamise alal. Majanduslikud raskused on ähvardavalt suureks paisunud. Elamise võimalused muutuvad raskemateks; maksud kasvavad; ühtlasi asetatakse ka riigikassa vastu järjest suuremaid nõudmisi ja need sunnivad riiki uusi tuluallikaid otsima; see kutsub omakorda esile maksude tõusu ja kodanikkude koormatuse kasvamise. Tõuseb rahulolematust. Inimesed väsivad võideldes päevpäevalt kasvavate raskustega. Siin on ala, kus valitsuselt abi oodatakse. Kuid valitsus üksi on jõuetu paranemist tooma. Tema töö sel alal võib ainult siis tagajärgi anda, kui ta suudab kõiki rahvakihte ühistööle virgutada, suudab äratada lootust tulevikku. Valitsuse peaülesanne peab siin seisma tiheda kontakti otsimises ja leidmises majanduslikelt loovate jõududega. Valitsus peab käsikäes käima nendega, kes väärtusi loovad ja kasvatavad ühiskondlist jõukust. Peatähelepanu peab pööratud olema tänapäeva raskuste kõrvaldamiseks. Tänapäeva raskuste kadumisega tõusevad ka lootus, usk ja väljavaated tulevikku. Nende elustamine on uuel valitsusel kõige raskemaks, kuid ühtlasi ka kõige hädatarvilikumaks ülesandeks. Loodame, et uuendatud valitsusel korda läheb kaasa tõmmata kõiki riikliselt ülesehitavaid jõude ja äratada usku tulevikku.

K.

Lahti kodukamarast.

Üks Soome reisija tuli kord Ameerikas Soome töölistkodusse. Seal astus talle vastu kahvatu naine, pilgus kummaline kangemeelsus. „Noh, kuidas te siin Ameerikas ka elate ja olete?“ küsis reisija. Naine vaatas talle otsa nagu suurest kaugusest ja lausus: „Küllap ma päeval olen siin, kuid ööd olen alati Mäeotsal.“

Kirjad kullamailt olid teatavasti saabunud nende koduhurtsikusse nagu suviste paikade linnud ning jutustanud hooletuist päevist ja muga-vast elust. Seal on töömeeski inimene: kodu on tal nagu mõnel härral, nisuleib laual ja sulgpadjad magamiseks! Siin kodu on see must leibki nii kange vaeva ja higi taga. Mis niisugusest maast ka on — olgu, jäägu hullude asuda, kes ihkavad tappa endid tööga... Kirjad kutsuvad ja lubavad. On läinud sinna mõni muugi — miks siis nemadki ei läheks ka korraks maailma vaatama!

Üsna kergesti on müüdnud nende vähene majakraam. Üksteise õhinal on inimesed ostmas niistähti mära, kelle igast varsast on tulnud tubli hobune, kui ka lehma, kes parimal piimaajal lüpsavad kolmatkümmeend liitrit. Sest koguneb üsna paras summa, kui kõik ühte panna. Mees näib reisiaskeldusis nagu noorduivat. Aga kui naine teist lehma saadab kirikumõisa, kuhu see ka müüdnud, ja lehm nii ustavalt ja taltsalt talle järgneb, nutab ta, nagu kõnniks leinarongis. Kassi ta viis ärasõidu eelõhtul õe juure paari kilomeetri taha, ent kui ta ärasõidu hommikul vara astub uksest välja, on kass jälle tal trepikivil vastas. See ei taha lahkuda siit...

Viimaks on nad siis reisil ja näevad suuri linnu ja vägevaid kirikuid, ning kaovad kui liivaterakesed inimmerre. See paneb mõnikord päris kartma. Kuid üsna mõnus on teine kord ka vaguni aknaist välja vaadata. Ja olud on neil siiski igas paigas paremad kui seal kodu, maad on nii viljarikkad ja hobused ja kari nii suurt tõugu.

Nad astuvad laeva, mis on otsegi mingi liikuv hiiglahoone, ja selle ruumi mahub mehi, naisi ja lapsi. Juhtub õnneks nii ilus ilm, et päevad otsa võib tekil istuda. Jutukaaslastest pole puudu. Seal on rahvast iga kirja-karva ning seal kuulleb niisuguseid keeli, et võiks keele ära murda neid kõneldes. Teine kord mõni rõõmus poiss tõstab isegi laulu otsa üles, teine kääksutab lõõtsmoonikat, ja paarid libisevad üle teki, nagu mõnes pulmas.

Suuri laevu tuleb vastu. Need on hirmutavalt mustad ja pidulikud, ja inimhulgad on tekil, nagu segivad sipelgad. Nad lehvitavad ninarätkuid ja kübaraid, ning teiselt laevalt vastatakse

ja hüütakse hurraa. Must liikuv saar lõikab mööda kui mõni viirastus, pikk suitsulint järel.

Imelik on vaadata niisugust vett, mille pole randu olemaski. Muud sa ei näe kui taevast ja vett, ning päikeseloodangul hõõgub nii taevast kui vesi nagu veres. Nad tõmbuvad sinipunerdavaiks, ja kuldsevaliste pilvede ääred välguvad läbipaistvalt rohetavas, lõpmatus lageduses, mis tasa lainetab nagu jaanipäevaegne rukiväli.

Mees suitsetas teiste meestega juttu ajades; käsi aga libises aegajalt põue — raha on õmmeldud kõik särgi sisse. Seal on väikeses kotikeses hobuse ja lehmade ja kõigi nende esemete hind, mis kolmatkümmeend aastat neid ööd-päevad ümbritsesid ja nende kodu moodustasid... Naine on toonud tekile väikese reisikasti ja vaatab, kuidas päike-vajub merre ja kõik ümberringi särab ning välgendab. Õhk on nii soolane, et vastu huuli on tunda. Oh, kuidas teda uni hakkab vaevama! Ta toetab pea vastu käsivarrejämedust trossi, mis rapub ja võdiseb masina mürtsumisest, ja vaibub unne.

Ta nagu kõnniks põiki üle õue aida poole. Võti ripub sõrmes ja tal on taldrik käes. Kanad jooksevad õue teisest otsast talle järele. Nad asetuvad trepi ette kaagutama, ja kukk õiendab oma pika kaela juba ukseni. Aga just kui ta tahab ust avada, kukub võti käest ja kaob paksu rohu sisse. Ta astub alla ja hakkab võtit otsima. Ei leia! Ta paneb taldriku käest ning otsib kahe käega kui nõela. Ei leia! Teda valdab valus tusk, ta hakkab rohtu eest ära kitkuma ning otsib, nagu oleks küsimus ta õnnevõtmest. Kanad nurisevad siin kõrval ja nõuavad süüa. Tema aga otsib võtit, otsib ja otsib.

Ta ärkab sellest, et keegi teda müksab. Tantsiv paar on ta vastu tõuganud. Kuid nii raskest unes on ta olnud, et ei mäleta, kus ta on. Ta kuuleb lõõtsmoonika häält, näeb tantsijaid, näeb peenes riides esimese klassi reisijaid ülemisel tekil vaatamas väljarändajate lustipidu — ega saa kaua millestki aru. Ja kui ta juba mäletab, kus ta on, ja teab, mis kõik on sündinud, näevad ta silmad vaid haljendava õuemaad, kus lopsakate kummelite keskelt viivad teerajad aita, lauta, kaevule ja sauna, kõvakstallatud, sügavad teerajad, mida mööda astudes kummelid lõhnavad ja löövad vastu paljaid sääri. Ta nukerdab silmi ja hõõrub nägu, kuid näeb ainult tuttava niidulagendiku ja seal kümneid heinaküüne, maju, kaevuvinnu ja lookleva maantee ning lehma punaste täppidena ristikehinapõldudel...

Ei ta siis veel tea, et ta kõrval kastikaanel istub Keegi, keda ta nii kindlasti pole arvesse võtnud reisile minnes. Sellele pole ostetud pile-

tit, see on tulnud kaasa nägematuna, olematuna ja siiski ustavam kui vari. See Keegi on kogu aja teda järginud, ja kui maailmalinn kiirgavalt valgena ja helisevana rohetavast veest esile sukel- dub, otsegu muinasjutulinn, seisab see Keegi hilju ning hääletult ja vaatab teda. Ja kui miljonlinn avab oma süle kõigile neile inimestele, kes nagu lahtirebitud lehed lendavad ta poole, astub see Keegi ta kõrval maale ning järgneb talle öömajale, järgneb ta uude kodusse ning jääb sinna asuma.

Alguses on ta vaiksem ja arem ning tõstab pead ainult mõnikord tööde vahel ja üksinduse hetkil. Ent vähehaaval saab ta julgemaks, näitab end juba kesk tööskeldusi ja usaldab ilmuda isegi külaliste hulka kesk rõõmu ja naeru. Ja lõppeks, kui kodu on nagu härrastekodu, et on alaliselt nisuleib laual ja sulgpadjad magamiseks ja pehmed sohvad istumiseks, asub ta istuma tagumistele toolidele, võtab oma alla plüüsohivad ning varitseb seal majaperenaist hallina, kindlana, leppimatuna.

Kord toovad kodu poolt tulijad talle õelt pakikese, ja kui ta selle avab, on siin kodune kuivleib, must, jäme, kõva leib. Kuid tema meelest on, nagu oleks keegi püha tulnud siia võöraks, külma kodusse, ja kui ta selle suhu pistab, siis mõistab ta esimest korda, mis tähendab jumalavili.

Tal on koduigatsus, pakitsev, tasakesi huumav koduigatsus! Ei need teised teda mõista, ta ei või seda kellelegi kõnelda. Sõbradki panevad seda naeruks ja tahavad ta kaasa viia muusikale ja valgustatud saalidesse. Ei nad tea seda, et ta hall kurblik sõber sinna talle veel ustavamalt järgneb kui kuhugi mujale, kurblik sõber, kes teeb valu ja pakitsust ja kes ühtlasi on ainus ja parim, kogu elu sisu. Nemad ei mõista seda, meel ei kannata neile seda enam seletada. Ta

annab neile, mis neile kuulub: oma päevase töö. Kuid öö — see on tema oma ja siis päästab ta valla oma igatsuse.

Päevad kuluvad kesk mitmekümne-kordsete majade müüre, mis ehitatud rauast ja klaasist, kesk miljonlinna müra, kära, paugutamist, tuututamist, põrinat, helinat, mühinat, häda ja sära. Kuid ööseti askeldab ta oma koduhurtsikus, kuulleb tuttavaid põrandalaudu jalge all nagisevat ning liigutab tuttavaid kausse ja padu kolde ääres. Aknal öitseb punane lill, kangasteljed on nurgas, vokk süstikuga seal kõrval... Ta astub õue, ja siin on kass kivil päikesepaistes ja lehmad ammuvad karjataras lüpsjat. Tuttav kaevu- vinn kägiseb ta käte puudutusest. Kogu õu on paksult kastes ja ümberringi levivad haljad aasad päikesepaistes. Taludes ärkavad inimesed hommikutoiminguis, kuked vahetavad üksteisega hüüdeid talust tallu. Rukkiväljad õõtsuvad kui rohetav meri ja tuulehingus kannab ristikkeina lõhna...

Kuid võti, võti! Ja teda haarab häda ja ahasus, kui see talle meele tuleb. Ta lastub põlvili ja hakkab rohtu eest ära kitkuma. Võti, ta õnne võti!

Tal oli õnn ja kõik, mis selle juure kuulub: kodused, sügavaks tallatud teerajad lauta, aita ja sauna; tal olid lehmad, kes teda hommikuti lüpsma ammusid ning õhtuti kutsusid teda vära- vat avama; tal oli kolle, kuhu võis tule süüdata, ahi, kus leiba võis küpsetada, mis kodupõllul kas- vanud, ja ümberringi oli avar ja kõrge... Ta kaotas õnne võtme. „Päeval olen siin.“ Kuid öö tuleb ja viib ta koju, ainsasse kohta maa- ilmas, mis võib olla talle k o d u. „Ööd olen alati Mäeotsal“.

Maila Talvio järele

Soome keelest — rm —

Kaitseliit noori sõjaliselt ette valmistamas.

Katsed kaitseväeteenistusse astumisel soovijaile 17. veebr. kuni 4. märtsini s. a. korraldatud Viru, Tartu, Võru, Viljandi, Pärnu, Harju, Järva ja Lääne kaitsevähingkonnis.

Kokku hoitud 12 aastat teguvõimsat noorusaega.

17. veebr. s. a. alustas vastav komisjon kaitseväeteenistusse astumisel soovijaile noortele kaitselehtlastele katsete korraldamist, mis andsid väga häid tagajärgi, olgugi et noorte ettevalmistusaeg kaitselehtlased oli õige lühike. Katsetele ilmunud 73 noormehest sooritasid katsed rahuldavalt 67, s. o. 91,8%, kuna nõrkadeks osutusid ainult 5, s. o. 8,2%. 67-est eksamisooritajast tunnustati 5, s. o. 7,5% 4-kuulise soodustuse osaliseks, kuna ülejäänud 62, s. o. 92,5% kahekuulise soodustuse osaliseks jäid.

Ettevalmistustingimised kaitselehtlased ei olnud sealjuures kuigi soodsad, — tundus äärmine puudus vastava käsiraamatu järele. Õige kibedalt andis end tunda ka vastavate instruktorite puudus. Ent siiski tunnistab eksamikomisjon, kes moodustus: 1) kindralstaabi esindajast major J. Siirist, 2) kohaliku maleva pealikust, 3) kohaliku sõjaväeüksuse esindajast ja 4) kohalikust sõjaväearstist, ühemeelselt kõigis oma eksamite puhul kokkuseatud aktides, et „katsealused on end suure huvi ja andumusega

katseteks ette valmistanud" ja, et „lühikese ettevalmistusaja ning kavade ja käsiraamatute puudumise tõttu polnud ka parimate tagajärgede saavutamise, kui katsealused üles näitasid, üldse võimalikki.“ Ühtlasi leiab komisjon ka võimaliku olevat õige kiitvalt mainida katsealuste arenenud „distsipliinitunnet ja selle väliseid avaldusi“.

Kuid kus kiita, seal on harilikult ka laita. Nõnda leiame ühes aktis tähenduse, et „4-kuulise soodustuse vääriliseks tunnistamist takistas peaaegselt laskeasjanduses laskevõtete ühendatud täitmise nõrk oskus“. Ka kehalise kasvatuses kohtades nõuetele vastavalt ei suuda katsealused hästi esineda, kuigi komisjon ise otsekohe peab tunnistama, et sel alal katsealustele esitatud nõudmised pisut liialdatud näivad olevat, kuna „väeosades noorsõduri kursuse lõpetanute hulgas“ komisjoni arvates „võivad ka ainult mõned üksikud olla, kes samase hindamise juures, kui praegu maksivad juhendid seda ette näevad, rahuldava hindamise saavad.“

Kuid kõige sellega võiks ehk veel kuidagi leppida, aga millega küll milgi tingimiselleppida ei saa, s. o., et meie keskkoolide lõpetajad, abituriendid, ja üldse viimaste keskkooli klasside õpilased üle maa pea sugugi ei näitundvat meie kodumaa ajalugu, ei vanemat ega kõige uuemat (vabadussõja aegjärk), meie riigikorda, meie kodumaaõigusi ja kohuseid, kodumaa geograafiast rääkimata.

Nõnda leiame ühes aktis sõna-sõnalt järgmise lause: „Väga nõrgad olid katsealuste teadmised kodumaa ajaloo, kodumaa geograafia ja kodunikuõpetuse alal, eriti N. N. keskkoolide viimaste klasside õpilastel, kelledest mitmed ei teadnud meie maakonnalinnu, suuremaid jõgesid; ka ei teadnud paljud niihästi meie vanemast kui ka vabadussõja ajaloost tähtsamaid sündmusi kõige üldisematiski joontes kirjeldada.“

Või jälle teises: „Võrdlemisi nõrgad olid katsealuste teadmised kodumaa vanema ajaloo ja kodanikuõpetuse alal, täiesti nõrgad kodumaa geograafias, kus anti näiteks vastused: „Saare maakonnas ei olegi linna“, „Eestis on seitse (7) maakonda, üks on Läti maakond“, ei teata, kus on Narva jne.“

Jällegi teistes aktides leiame, et katsealused kaardil ei suuda näidata, kus on Emajõgi,

kuhu ta jookseb, kus on uued linnad Tapa ja Põltsamaa jne.

Tõepoolest häbipuna peaks palge kerki- ma meie õpetajaskonnal ja haridustegelasil, et on võimalikud sarnased osjaolud, et pea kõigis meie kodumaa keskkoolides leidub keskkooli lõpetajaid, kel puuduvad kõige algelised teadmised meie ju ükskord küll väikese kodumaa tähtsamate paikade ja ta pinnal arenenud tähtsamate sündmuste kohta.

Seda asja tuleb tõsiselt parandamisele võtta! Seda nõnda jätta ei tohi! Ei milgi tingimisell! Sest see on ju päris lubamatu nähtus!

Kuid pöörame tagasi meie katsetetegijate juure.

Pole huvitusega pisut lähemalt tutvuneda nende päritolemise, praeguse tööala, hariduse ja vanusega:

Oma päritolevuse järele jagunevad nad järgmiselt:

Linnast		Maalt	
Linna nimi	Arv	Maakond	Arv
Tartust	10	Tartumaalt	8
Rakverest	3	Virumaalt	9
Võrust	2	Võrumaalt	15
Viljandist	1	Viljandimaalt	8
Tapalt	1	Järvamaalt	5
Tallinnast	1	Harjumaalt	4
Haapsalust	1	Läänemaalt	2
Türitlt	1	Valgamaalt	1
		Pärnumaalt	1
Kokku	20	Kokku	53

Praeguse tegevuse järele jagunevad katsetel olnud:

Õpilasteks	53
üliõpilasteks	5
põllumeesteks	5
ametnikeks	2
arstideks	1
kunstnikeks	1
käsitööliseks	1
kaupmeesteks	1
ametnikeks	4
Kokku	73

Hariduslikult võime katsealuseid jagada järgmistesse kategooriatesse:

Ülikooli lõpetanud	1
Keskkooli lõpetanud ja üliõpilased	9
Keskkooli 5. kl. õpilased	12
Keskkooli 4. kl. õpilased	29
Keskkooli 3. kl. õpilased	11
Muud keskkooli õpilased	4
Kõrgema algkooli haridusega	4
Haridus teadmata	4
Kokku	78

Vanuse järele katsealuseid kategoriseerides leiame, et oli katsetel:

27-aastaseid	1
26- "	2
24- "	2
23- "	5
22- "	24
21- "	13
20- "	16
19- "	6
18- "	2
17- "	2

Kokku 73

Sõjalist ettevalmistust olid katsealused saanud järgmistest malevates:

Tartu malevas	21
Viru malevas	14
Võru malevas	14
Sakalamaa malevas	11
Järva malevas	6
Tallinna malevas	4
Harju malevas	1
Lääne malevas	1
Pärnumaa malevkonnas	1
Kokku	73

Kui asume nüüd üksikutes ainetes ülesnäidatud võimiste hindamisele, siis leiame alljärgnevas tabelis, et need on õige vastuvõetavad, sest 91,2 prots. rahuldavaid vastuseid kõigi osavõtjate ja kõigi ainete kohta keskmiselt on võrdlemisi suur arv. Ka keskmine number näitab 30 prots. üle keskmise.

Katsealuste teadmiste hindamine ainete järele.

Katsete tagajärgede kategoriseerimine %%-des ja keskm. number, lugedes arvu „3“ rahuldav.	Distipliini tundmine, sõjaväeline viisakus ja esinemise oskus	Laskeasjandus	Riiviline ettevalmistus ja rännakõppus	Kehaline kasvatus	Taktikaline väljaõpe ja gaasi-asjandus	Vahiteenistus	Sisekord ja distipliin	Üld. teadm. riigikaitse ja kaitseväe teenist. alalt	Arsti märkus teravilise seisukorra üle	Üldkokkuvõte (keskmine)
Häid	46,6	27,8	39,7	42,3	53,5	35,2	21,1	36,6	47,9	39,0
Rahuldavaid	49,3	70,8	58,9	50,7	40,9	53,5	56,4	39,4	49,3	52,2
Üldse rahuldavaid	95,9	98,6	98,6	93,0	94,4	88,7	77,5	76,0	97,2	91,2
Nõrku	4,1	1,4	1,4	7,0	5,6	11,3	22,5	24,0	2,8	8,8
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Keskmine number	3,42	3,26	3,38	3,35	3,48	3,24	3,00	3,13	3,45	3,30

Ei ole vast ka huvitusetä jälgida katsealuste võimiste hindamisi üksikute ringkondade järele. Siin leiame, et protsentuaalselt, seisab esimeses

järjekorras Võru ringkond, siis järgneb Viljandi ja teised.

Katsealuste teadmiste hindamise keskmine kaitsevähingkondade järele.

Katsete tagajärgede kategoriseerimine %/0%-des ja keskmine number lugedes arvu „3“ rahuldavaks	Viru ringkond Katsed 17.—19. II. 1927. a.	Tartu ringkond Katsed 21.—22. II. 1927. a.	Võru ringkond Katsed 25.—26. II. 1927. a.	Viljandi ja Pärnu ringkond Katsed 28.—1. III. 1927. a.	Harju, Järva, Lääne ringkond Katsed 3.—4. III. 1927. a.	Üldkokkuvõte (keskmine)
Häid	39,3	37,0	47,6	50,0	19,2	39,0
Rahuldavaid	49,2	52,4	50,0	42,6	68,7	52,2
Üldse rahuldavaid	88,5	89,4	97,6	92,6	87,9	91,2
Nõrku	11,5	10,6	2,4	7,4	12,1	8,8
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Keskmine number	3,26	3,26	3,45	3,43	3,07	3,30

Katsete lõpptulemuseks oli, et 73-est katsealusest tunnistati 5 noormeest 4-kuulise ja 62 noormeest 2-kuulise soodustuse osalisteks, kuna ülejäänud 5 liig nõrkadena soodustuse väärilisteks tunnistada ei saanud.

Ringkondade järele kujunes asjaolu järgmiseks:

Ringkond	Katsealused			Väärivad soodustust	
	Koguarv	Vääriv soodustust	Ei vääriv soodustust	4-ja-kuulist	2-kuulist
Viru	15	13	2	3	10
Tartu	21	19	2	—	19
Võru	14	14	—	2	12
Viljandi ja Pärnu	12	11	1	—	11
Harju, Järva, Lääne	11	10	1	—	10
Kokku	73	67	5	5	62

A. 4-kuulise soodustuse vääriliseks tunnistati järgmised noormehed:

a) Viru ringkonnas:

1. Lipp, Hermann, Kristjani p., Maidlast.
2. Tamm, Jaan, Kaarli p., Kütilt.
3. Matson, Voldemar, Johani p., Keilast.

b) Võru ringkonnast:

4. Niimann, Richard, Jaani p., Orost.
5. Lepp, Edgar, Otto p., Krabist.

B. 2-kuulise soodustuse vääriliseks tunnistati järgmised noormehed:

I. Heade tagajärgedega:

a) Viru ringkonnas:

1. Krimm, Valter, Aleksandri p., Alatskivilt.
2. Lindeberg, Harald, Emili p., Võhmatust.
3. Lootus, Artur, Adu p., Haljalast.
4. Kaasik, Johannes, Hendriku p., Kütilt.
5. Paal, Arnold, Juhani p., Tapalt.

b) Tartu ringkonnas:

6. Ots, Meinhard, Gustavi p., Tartust.
7. Tellisaar, Johannes, Hansu p., Tartust.

c) Võru ringkonnas:

8. Roosbaum, Hildebrand, Johani p., Urvastest.
9. Juhkam, Osvald, Ernsti p., Loosilt.
10. Padari, August, Jakobi p., Timmost.
11. Kiristaja, Valter, Jakobi p., Võrust.
12. Otsmann, Erich, Jakobi p., Kahkvast.
13. Jaason, Johan, Juhani p., Võrust.

d) Viljandi, Pärnu ringkonnas:

14. Ilves, August, Jüri p., Oisult.
15. Land, Karl, Jüri p., Puiatust.
16. Runka, Hermann, Davidi p., Tarvastust.

e) Harju, Järva, Lääne ringkonnas:

17. Tomasov, Voldemar, Villemi p., Kapalt.

II. Rahuldavate tagajärgedega:

a) Viru ringkonnas:

18. Juurik, Evald, Peetri p., Rakverest.
19. Rinneberg, Erich, Ernsti p., Rakverest.
20. Rentik, Leonhard, Mihkli p., Padalt.
21. Seermann, Mooses, Samueli p., Rakverest.
22. Joosepson, Johannes, Danieli p., Palmsest.

b) Tartu ringkonnas:

23. Daniel, Aleksander, Oskari p., Tartust.
24. Hämalane, Friedrich, Johani p., Koiolast.
25. Jaaska, Johannes, Augusti p., Koiolast.
26. Jonasson, Jakob, Vido p., Rasinalt.
27. Jurss, Albrecht (Albert), Augusti p., Tartust.

28. Jürgenson, Bernhard, Tartust.
29. Kanarik, Paul, Jakobi p., Tartust.
30. Kull, Oskar, Juhani p., Kodjärvelt.
31. Luik, Elmar, Kusta p., Karilatsist.
32. Mandel, Reinhold, Reinu p., Koorastest.
33. Matse, Johannes, Kusta p., Kastre-Võnnust.

34. Peebo, Leonhard, Jaagu p., Rõngust.
35. Sikkar, Aleksander, Hansu p., Tartust.
36. Springfeldt, Edgar, Johani p., Tartust.
37. Vares, August, Tartust.
38. Ülper, Elmar, Paluperast.
39. Vellbaum, Johan, Pauli p., Tartust.

c) Võru ringkonnas:

40. Urbanik, Arnold, Ado p., Rõugest.
41. Hankov, Oskar, Ferdinandi p., Tsoorult.
42. Antsov, Feliks, Isaku p., Vana-Roosast.
43. Samarütel, Richard, Jüri p., Pindilt.
44. Kroon, Johannes, Danieli p., Rõugest.
45. Kõiv, Arnold, Jaani p., Kasaritsast.

d) Viljandi, Pärnu ringkonnas:

46. Bergmann, Eduard, Jakobi p., Veinjärvelt.
47. Ibrus, Otto, Tõnise p., Soosaarelt.
48. Kiiler, Artur-Aleksander, Hermanni p., Viljandist.
49. Madisson, Hermann, Roberti p., Leebikult.
50. Pruuden, Ilmar, Johani p., Viljandist.
51. Puskar, Karl, Hansu p., Aidult.
52. Ruusaauk, Eduard, Eduardi p., Viiratsilt.
53. Suik, Johannes, Jaani p., Kõost.

- e) Harju, Järva, Lääne ringkonnas:
54. Kitsel, Aleksander, Aleksandri p., Tallinast.

Tartu maleva õppurkaitseliitlased, kes katsete puhul 2-kuulise soodustuse said.

Esimesed katsed noorte ettevalmistamises Sakalamaa maleva juures 28. veebr. ja 1. märtsil s. a.

55. Mudi, Artur, Mihkli p., Raplast.	59. Sander, Jaan, Jaani p., Türilt.
56. Schönfeldt, Hermann, Kristofi p., Palm-selt.	60. Pagland, Rudolf, Jaani p., Veinjärvelt.
57. Valbet, August, Jakobi p., Piirsalust.	61. Anderson, Richard, Konstantini p., Trii-gilt.
58. Kautlenbach, Arnold, Jaani p., Albust.	62. Michkelson, Johannes, Johani p., Raelt.

Seega on siis viis noormeest saanud soodustust 4 kuud, mis kõigi viie peale kokku 20 kuud välja teeb, ning 62 meest 2 kuud, mis kogusummas annab 124 kuud soodustusaega. Kõik kokku aga teeb välja 144 kuud, seega täpselt 12 aastat. Siit näeme juba selgesti selle kaitseliidu töö kasu, mille ta raiskab noorsoo sõjalisele ettevalmistusele, sest mitte ainult, et sellele vastavalt väheneb sõjaministeeriumi eelarve, ei, vaid sootuks suurem, kuigi nägematu kasu on riigil sellest, et ta oma noorusküllaseid tahtejõulisi noori kodanikke kuid varem võib vabastada kitsaste kasarmumüüride tagant, ja nad oma täit jõudu võivad pühendada kodumaa ülesehitamise tööle.

12 aastat on küll juba kaunis auväärne iga, kuid see on praegu alles algus, mõnekuise töö tulemus. Küll näeme, et käesoleva aasta sügisel meil sel alal võib arvestada juba palju, palju suuremate arvudega, sest umbkaudu 1000 noormeest on endid kaitseliidus täie innuga sügisesteks katseteks ette valmistamas. Ja need on juba kahtlemata paremini ette valmistatud kui nood esimesed kevadpääsukesed, kelledest kõnelesime käesolevas kirjutuses.

Ning selleks — jõudu tööle!

Zsadony ja Kamasz.

(Pildike Ungari talupoegadest Ungari vabadussõjas 1848.)

Vallutanud Budapesti, istus Windisgrätz koha valitsejatoobile ja hakkas Ungarile järjestama uut valitsemisviisi. Ta oli parajasti valmis saanud selle asjaga, — ei ole põhjust salata — kumitme kreutzeri eest tempelmarke peab kandma iga riigikohtule antav nõudekiri, kui Tisza-jõe tagant äkki ungarlaste sõjavägi välja tormas ja Szolnoki juures austerlasi kõvasti kimbutama hakkas. See tülikas asjaolu sundis isehakanu viirsti valitsusasjanduse pehmed nurmed maha jätma ning uuesti asuma sõjakäigu koledale teerajale, — ja see, nagu hiljem teame, lõppeski talle kaunis halvasti.

Szolnoki võitlus hirmutas austerlased nõnda ära, et nad oma sõjaväe Cegledistki ära viisid. Head cegledilased, kelle turjal vaenlane kogu talve oli istunud, hingasid jälle kergemalt. Kohe võeti käsile pidamata jäänud seaveristamistalud, kaudu nuumatud sead olidki liig heast elust otse lõhkemas. Terve linn rõkkas rõõmust. Olid sakslased vaevalt läinud, tulid ungarlased. Saabusid rahvuskaartlased, kes läinudaastal olid serblastega pidanud vaprat võitlust Schvechati lähedal, Sukoro juures, ja kes oma vikatitega nii osavad olid olnud kõveraid asju sirgeks ajama, et sakslastest, kroaatidest ja serblastest peaaegu midagi järele ei jäänud.

Ainult maamõõtja János Dobos ei olnud cegledilaste kangelistegudega veel täitsa rahul.

— Õigus ta ju on, et läinud aastal Kossuthi kutse peale kolme tuhande mehega sõtta läksime; kuid suurem osa meist pööris ju otsekohe jälle koju tagasi, ja siis vedelesime kogu talve rahulikult vatstel.

— Aga need, kes läksid honveediks? — tähendas selle peale keegi teine.

— Need kaheksakümmend või sada meest kõigest! Meie oleksime võinud anda vähemasti kolmsada honveedi. Mina näen siin kodus terve

hulga tublisid, priskeid noori mehi, kellede kõikide õige koht oleks sõjaväes.

— Meie ei saanud ju paigastki. Meil olid sakslased turjal!

— Hea nüüd küll! Sellega olen päri. Kuid liigutame siis vähemasti nüüd; nüüd on ju turi vaba!

— Liikugu enne härra insener ise, küllap siis meiegi järele tuleme.

Ja härra Dobos hakkas liikuma. Ta käsutas kokku ratsa-rahvuskardi. Umbes kolmsada meest, hästi söödud läikivate hobuste seljas, kogunes raekoja ette platsile ja lähemasse uulitsasse.

Dobos kõneles neile: „Poisid! kui veel miljalgi, siis nüüd peame minema kihutama sakslased. Nüüd peame vastu panema! Kui me nüüd välja läheksime, lööksime nad surnuks juba paljalt külmanud maakamara tükkidegagi; sõjariistu ei lähe tarviski. Kas tulete ühes?”

— Parem siis juba täna kui homme, — sõnas keegi vanem talunik. Ja varsti algavad niikuinii kevadtööd...

— Armsad sõbrad, — ütles Dobos, — vaenlast ära ajada ongi kõige kiirem kevadtöö.

— Õigus on seegi, — vastas selle peale mees.

Dobos jagas ratsasalga osadeks, määras allpealikud, käskis igauht enda ja oma hobuse jaoks mooni muretseda, ja õhtupoolikul mindigi juba lauldes Albert Irsa poole. Ees ratsutas Dobos jaopealikutega.

— Oleks õnn, kui saaksime ühe keisri lipu...

— Ja suurtüki raekoja esisele platsile...

— Pidupäevadel ärataksime siis rahvast suurükipauguga...

Nõnda harutasid pealikud isekeskis, kuni

viimaks Pilis'i tornid paistma hakkasid. Lauljad jäid vait.

— Miks te enam edasi ei laula? — küsis ülempealik.

— Aga kui vaenlane on äkki külas?

— See on õigus.

Dobos valis neli meest, kellel olid kõige tulusamad hobused.

— Sammu ratsutate külla, sealt tulete aga täie sõiduga tagasi. Kui teie peale lastakse, siis tähendab, vaenlane on külas. Pöörate siis kohe raudtee poole ja tulete tagasi; ning raporteerite mulle.

Mõni neist väljavalitud noortest meestest püüdis vastu rääkida.

— Kui küsiks parem sellelt talupojalt järele, kes sealt külla poolt tuleb.

— Ei. Tehke, nagu teid on kästnud. Mina tean asja paremini. See on sõjastrateegia. Küll mina juba tean, kuidas tuleb sõidida.

Luurajad läksid. Teised jäid akaatsiate alla peatuma ja Dobos pidas neile lühikese kõne ratsamehe sõjakohustustest. Selle järele pidi ratsaväelasel olema ainult üks komandosõna: „Peale!“ Seda kuuldes pidi igäüks mõõga tupest välja tõmbama ja vaenlasele kallale tormama. See oli lihtne ja igäühele arusaadav.

— Aga mis siis, kui vaenlane hüüab ka: „Peale!“ ja tormab meie kallale? — küsis István Kamasz.

— Siis pigistad silmad kinni, haarad mõlema käega mõõga pidemest ja raiud enda ümber kui metsaline.

Seegi oli selge ja arusaadav. Mehed olid täiesti tuttavad sõjateaduse saladustega.

Peagi tuli luuresalk tagasi ja teatas, et vaenlast ei olnud külas ei näha ega kuulda. Sõjavägi liikus jälle edasi.

Oldi vist juba Veesési lähedal. Siin tasan-gul jaguneti kolme ritta ja ratsutati aeglaselt edasi. Korraga mürtsus kuski suurtükk; järgnes imeline suhin, ja järgmisel silmapilgul langes noor Páli Zsadony ühes hobusega.

Siis äkki selgus Dobosile, et ratsamehe jaoks on veel palju muidki komandosõnu. Ta hüüdis täiest kõrist:

— Ratsutage laiali, mehed!

Võib olla mõtles ta rivide hajandumist suurtükile all, kuid meie sõdurid said sellest teisiti aru — nad pöörasid ümber, lasid ohjad lõdvale ja ratsutasid täie hooga sinna, kust nad olid tulnud, Dobos nende järele.

Üks ainus mees jäi platsile pidama. See oli István Kamasz, Páli Zsadony sõber.

— Ega sa ometi surnud ole, Páli? — küsis ta oma ratsu seljast.

— Ei ole, sest elan ju veel; kuid olen vist jalatu.

— Vaatame.

Ta astus hobuse seljast maha ja tiris seltsi-

mehe hobuse alt välja. Pälil ei olnud viga midagi, hobune ainult oli jala murdnud.

— Tead, sõber, — ütles Kamasz, — minu hobune jõuab küll meid mõlemaid kanda. Istu minu selja taha ja siis põgeneme.

— Hea!

— Kahju on jätta seda ilusat, uut sadulat sinu hobuse selga. Päästa see lahti.

Zsadoni tegi nii.

— Nüüd näen, et su hobune on alles hiljuti rautatud. Ärgem jätkem siia ka neid uusi kabjauraudu.

Nad kiskusid hobusel rauadki jalast, Zsadoni ronis Kamaszi taha hobuse selga ja mõlemad ratsutasid tagasi.

Sõjaseltsimehi nad muidugi enam ei leidnud, kuid Pilis kuulsid nad, et Dobos oli osa oma salgast uuesti kokku kogunud ja sellega läinud Eeseri, Ungari laagrisse.

Albert Irsas võttis neid juba kuulujutt vastu, et Cegledi ratsa rahvuskaartlased olevat võidelnud kümne tuhande sakslase vastu ja kangelasliku tapeluse järele, milles pooled ungarlastest langesid, olid olnud sunnitud taganema. (See oli ometi nendest ilus, et mitte vaenlastest pool ei langenud!) Kui nad Cegledisse saabusid, oli juba õhtu ja pime. Jättes sadula ja hobuse-raud seltsilise hooldeks tõttas Páli Zsadoni koju.

Pika koputamise peale kuulis ta lohisevaid samme, ja hää küsis:

— Kes seal on? Mida tahate?

— See olen mina, isa, teie poeg Páli.

— See ei ole õigus.

— Miks siis mitte?

— Seepärast, et minu poeg langes kangelasena Veesési võitluses. (Kodu oli sellest tüligi tekkinud!)

— Ei langenud, sest ma olen ju siin!

— Käi põrgu, sina hulgu. Ma ütlen ju, et minu poeg suri kangelasena isamaa eest, ja ei joosnud aralt pakku nagu teised.

Páli kehtas õlgu ja jättis kangekaelse vana-mehe rahule, kes oli nii uhke oma poja kangelasurmast. Ta läks otseteed kirikõpetaja juure, kes asus reformeeritud kiriku kõrval suures kahe torniga majas.

— Kõigist lugupeetud pastor, — mõtles ta, — ehk teab tema mingit nõu selles raskes seisukorras. Sest isa ei taha kuidagi uskuda, et ta poeg ei ole surnud.

Teenijatüdruk kandis parajasti vett majja.

— Kirjutustoa aknast paistab veel tuli. Küsi kirikõpetajalt, kas saaksin temaga kõnelda ühe väga tähtsa asja üle.

Teenija tuli tagasi.

— Pastor laseb öelda, et kui asi puutub surrijasse, siis võite tulla.

— Just sellesse. Surrijasse või õigemini sur-nusse.

Selle seletusega astus ta sisse. Kirikõpetaja istus küünarnukkidele toetudes kirjutuslaua ääres ja luges.

Ta ei tõstnud peadki.

— Noh, mis kuulukse?

— Olen halvas seisukorras, härra pastor.

Nüüd alles tõstis see silmad üles, — ja kargas siis püsti. Võttis prillidki ninalt, et paremini näha.

— Teie ei tunne mind nähtavasti. Olen Páli Zsadony.

— Tean, et olete see, kuid ei usu siiski. Siin langesid ju Veesési lahingus.

Páli naeratas ja jutustas Veesési lahingukaigu. Ainult üks langes seal, ja see oli jutustaja tubli hobune Ráro. Siis jutustas ta oma kokkusaamisest isaga ja küsis, mis ta nüüd peab tegema.

— See ei ole veel kõik, — lõpetas pastor tema jutu. — Öhtul käis siin sinu isa ja palus, et ma homme kella kaheksa aegses jumalateenistuses sinu eest peaksin hingepalve ja teataksin, et sa auga oled surnud oma isamaa eest. Olen selle juba valmis seadnud ja tahtsin seda just parajasti hakata pähe õppima.

Ta süütas piibu.

— Tead mis, mu poeg, et mu jutlus mitte täitsa kaduma ei läheks, loen ta sulle ette. Harva juhtub inimesele see õnn, et ta täiesti terveks ise oma matusekõnet pealt võib kuulata.

Lugupeetud kirikõpetaja oli Páli surma osanud väga hästi kujutada. Sajad kahurid mürtusid ja Veesési nurm müdises kúrassiiri-rügementide all. Edasi kõneles ta lahingust, milles võitles Páli, kuni ta viimaks oli hävitanud mitmetuhandeline ülekaal. Ta punane veri voolas ja niisutas maa, millest kasvab kord üles Ungari vabaduse uhke puu. Meie linn ja Zsadony perekond võivad igavesti olla temast uhked. Noorele kangelasele tuleb püstitada ausammas, et meie lapse-lapsedki õpiksid tundma vaimustust tema kangelastegudest jne., jne. . .

Kui pastor lugemise oli lõpetanud, nägi ta imestusega, et Páli oli katnud näo kätega ja nuttis kibedasti.

— Mis sul on?

— Mul on häbi, et elan veel... Ei või enam elada, sest et ei surnud siis... Olen otsustanud... veel täna öösel poon enese üles!

— Oled sa hull! — tõreles pastor.

— Aulik pastor, kui elaksin veel kas või sada aastat, ei kõneleks keegi minust enam nii ilusti... Niisugust inimest ei ole olnudki miljalgi Cegledis.

— Missugust inimest?

— Niisugust nagu oleksin võinud olla mina. Niisugust nagu oleksin mina härra pastori kõne järele. Ei, pean surema... Jumalaga!

— Seisa, narr, — hüüdis õpetaja ja haaras tal käest kinni. — Soovitan sulle midagi mõistlikumat.

Páli seisatas.

— Astu Ungari sõjaväkke, mine Damjanicsi juure ja hakka honveediks... Seal jagatakse surma. Mina ei tea midagi sinu kojutulekust, ja homme leinatakse sind nii, nagu oleksid sa langenud Veesési tapeluses.

— Täna, austatud härra, nii ma teen. Jumal aidaku mind selles.

Kui ta tuli Kamaszi maja juure, et sõbraga jumalaga jätta, ähkis keegi väljas pingil. See oli István Kamasz. Isa oli talle keppi annud selle eest, et ta oli koju tulnud.

Veerandtunni pärast läksid nad mõlemad jalgsi Cegledist Damjanicsi otsima.

Ühel kuumal augustikuu päeval astusid kaks honveedi-pagulast vana Zsadony majja. Need olid Zsadon ja Kamasz, kes Vilagosist tagasi koju tulid.

Vana Zsadony leppis lõpuks sellega, et poeg ei ole siiski nii suur kangelane, kes kohe esimeses lahingus langeb, vaid kes teeb kaasa kakskümmend lahingut ja tuleb siiski koju terve nahaga, edaspidigi tööd tegema.

Ka linnarahvas austas teda kui kangelast. Ja miks ka mitte?

Niisugust meest, kelle suurtükikuul hobuse seljast maha paiskab, kuid kellel sellest siiski ei ole mingit viga.

Viktor Rákosi järele.

N a l j a d.

Leitnant (akadeemilisele noorsõdurile): „Vaadake mul ette, teie seal, magister! Te pole enam tsiviilis, — siin lõpeb igasugune tsiviilsatsioon!“

*

Rügemendiülem (noorsõdureid eksamineerimas): „Kas teist võib keegi mulle öelda, mis on traataed?“

Üks noorsõdureist: „Hulk aukusid, mis üksteisega okastraadi abil seotud, härra kolonel!“

Inglise nali.

Kuivõrra külmaverelised ja surmapõlgajad olid inglise sõdurid maailmasõjas, seda teavad vist paljud. Sõdur Tom Atkins, kes lahingus mürkgaaside läbi pimedaks jäänud, enesele haigemajas: „Good night!“ („Head ööd!“)

*

Leitnant: „Miks on tarvis, et meie oma karsarmuroid alati puhtad ning korras hoiame?“

Noorsõdur: „Sest et iga silmapilk kõrgem ülemus võib tulla, härra leitnant!“

Kahurvälased endi keskel.

„See oli ju ilmasõjas suur rekord — 128 kilomeetri pealt Pariisi lasta!“

„Oh, see pole veel midagi! Küll näed, — tulevikusõjas pole vaja väerinnale üldse sõitagi, meie avame kahurtule vaenlase pihta siis kohe kasarmu õuest!“

„Reamees King, kas te oskate keeta?“ küsib veltveebel. — „Just nii, härra veltveebel,“ kõlab vastus. — „Aga söögikeetmine väljakatlas on natuke teistsugune, kui harilikus katlas...“ — „Ma olen isegi suuremas katlas keetnud, härra veltveebel,“ vastab King puhassüdamlikult. — „Nii?“ hüüab veltveebel, olles rõõmus, et on ometi kord tubli kompanii koka leidnud, „aga mida siis olete keetnud?“ — „Asfalti, härra veltveebel!“ kõlab vastus.

*

Rittmeister: „Saage mu naiseks, neiu Lydia!“

Neiu: „Kui suur on teie sissetulek?“

Rtm.: „10.800 marka kuus.“

Neiu: „Päh, seda jätkub ainult mu taskurättide ostmiseks!“

Rtm.: „Hea küll! Ootan, kuni teil nohu möödab!“

Male.

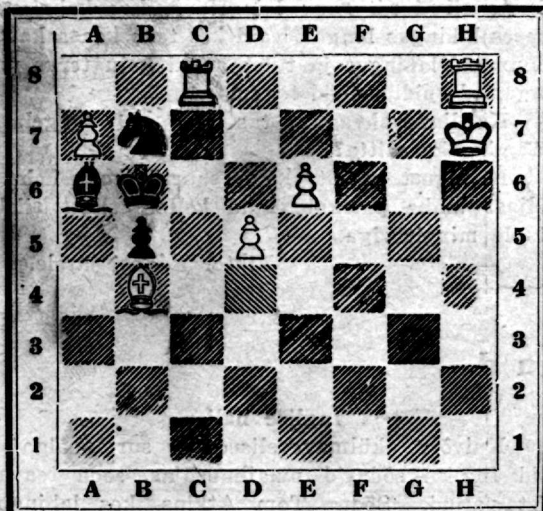
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 32.

Kokku seadnud L. Blumenoff (Tallinnas).

„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

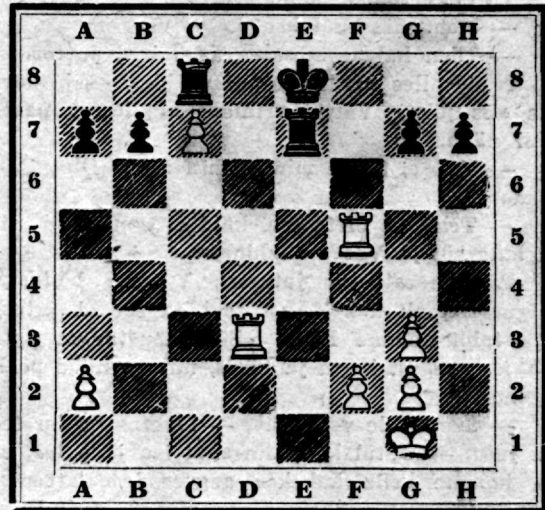
Valged: Kh7, Vc8 ja h8, Ob4, Ea7, d5 ja e6.
Mustad: Kb6, Oa6, Rb7, Eb5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lõpumäng nr. 19.

Deschappelles.

Mustad.

Valged.

Cochrane.

Valged: Kg1, Vd3 ja f5, Ea2, c7, f2, g2 ja g3.
Mustad: Ke8, Vc8 ja e7, Ea7, b7, g7 ja h7.

Järg oli:

1. Vd3 — d8+!,   Vc8 : d8,
2. Vf5 — f8+!,   Ke8 : f8,
3. c7 : d8L+.   Mustad andsid alla.

Ülesande nr. 28 lahendus.

1. Lf3 — g4,   f7 : g6.
2. Lg4 — g5 annab matt.
1. (Lf3 — g4),   Ke5 : d5,
2. Lg4 — f5 annab matt.
1. (Lf3 — g4),   Ke5 — f6,
2. Lg4 — g5 annab matt.
1. (Lf3 — g4),   f7 — f5,
2. Lg4 — d4 annab matt.
1. (Lf3 — g4),   f7 — f6,
2. Lg4 — e4 annab matt.

Õiged lalerused saatsid: B. Kärner, V. Mike-
nas ja Ed. Valter (Tallinnas!), stud. jur. R. Pärn-
puu (Tartust), Herbert Soovik ja Martin Villemson
Pärnust.

Philipp Schaefer

Tallinn, Harju tän. 21.

Kõneir. 12-12.

Suur valik:

Paberist, kirjutus- ja joonis-
materiaalidest ja kantselei-
tarbeasjadest.

Oma büroomasinate parandustöö-
koda.